

Proletari din toate țările, uniți-vă!

In cinstea Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român

ANUL XV
Nr. 25 (529)
Sâmbătă
17 Iunie
1972
10 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

SCRIITORI TINERI ÎN REPORTAJ

Ceremonie de prezentare

Am văzut drumuri prin cimpuri întinse, pe secetă și pe ploaie. Străbat un șes, urcă un deal, dispar într-o vale și reapar în coama altui deal, venind de departe și plecând prea departe, lipsite de vigoare ca și cum simpla lor întindere le-ar aduce la capătul puterii. Or, drumul pe care ne aflam noi era norocos: își trecea mijlocul prin umbră de plopi și își sculpa capetele în soare. Am venit aici cu inginerul Opreșcu să vedem grădina după ploaie și țaceam amândoi ascultând mormurul de senin și de verde umplut. Asist la un fel de ceremonie de prezentare a cerului spre pământ și a pământului spre cer în tot ce are mai frumos fiecare seninul cel mai curat și verdele cel mai plin și mă bucur că mă aflu aici chiar în această clipă a înțelegerii lor secrete.

să se vadă și să se înțeleagă că ea-i nevasta lui.
— Să trăiți.
— Să trăiți — și le-am ieșit înainte.
— Eu sint paznic de zi la grădină, da am o boală. Nu mai văd bine. Adică văd ce văd, dar deodată ochii încep să-mi licărească și nu mai rămâne din om decît o ceață.
— Mai du-te o dată la doctor nea Mihai, îl sfătuie inginerul.

Sufocați de imensitate, încercăm să vorbim, dar nu facem altceva decît iar să lăudăm pământul și cerul și să ferim omul.

În capătul de sus al drumului, înspre Petricchioaia, apără un bărbat și o femeie care păreau să se fi ivit chiar din amestecul cerului cu pământul. Voinici și înalți amindoi, femeia îmbrăcată în negru, — nouă ne apăreau suspendați, în vreme ce noi, aflați în adăncitura drumului trebuie să le fi părut răciți. Era ca și cum veneau de mult și de departe. Apucase să-mi întreb pe inginer cine-i omul dar n-am aflat mai mult decît că-i nea Mihai.

— Atît? zic.
— Nea Mihai Chiș.

Bărbatul își ștergea fruntea de sudoare dar păsea încet și femeia fără să se uite la el ținea potrivit pasul, ceva mai ferm parcă,

— Acumă vin, am fost cu dînsa. Și iar să trăiți, să trăiți și omul cu nevasta lui s-au urmat depărtîndu-se spre marginea cătunului cu saicimi și un virid de casă cu țigă. Avurăm un moment de singurătate, dar lată că acum veneau doi oameni din amîndouă capetele drumului. Primul ajunsese la noi Dumitru Ispas, bărbatul în vîrstă, apoi Ispas tînărul, fiul altui Ispas.

— Dînsul e Ispas de care-ți povesteam; bine c-aj venit îl întîmpinăm și îmi strînge mina un om tot de statură mijlocie, mai degrabă scund, ca inginerul.

— Mă mai duceam o dată la mazăre, să văd, că mîine începem culeul.

— El e cel de-ți spuneam, c-o aruncat condeiul și a venit susde spus. Dar lată-l și pe student. Un băiat de vreo 20 de ani se oprî în preajma noastră cu acea bunăcuviință pe care o datorează orînd și oriunde părinților lui și oamenilor de vîrstă părinților lui. Tatăl lui lucrează tot aici, la grădină, cu palmele, după cum spune inginerul iar inginerul desfășoară despre student tot ce știe cu pasiune de părinți: e în anul întîi la Academia de științe sociale, a dat un examen și acum se duce la altul.

— Bine, făcu inginerul. Cu bine. Și după ce-am rămas iar numai noi, a sărit un șant și a început să scormonească cu mina pământul dintre straturi. Se ridică fluterind.

— Ce este? întreb.

— Tată ce este, îmi explică el de-acolo. Astăzi a plouat și am fost vesel. Dacă nu ploua, trebuia să irigăm ceea ce însemna cam 350 brațe de muncă. Asta ar fi fost o economie pe care o realizăm dintr-un foc într-o singură zi. Dar uite că ploaia n-a străbătut cît trebuia. Mai stîrni o dată cu virful pantofului suprafața udă a pământului și de dedesubt se ridică un nor mic de praf. Umbra ploilor îl

D. Honciuc

(Continuare în pag. 4)

Necesitate și creație

Nu vom putea niciodată să înstăm îndeajuns asupra caracterului necesar al artei. Că avem nevoie de muzică și literatură, de armonii plastice și de inezisabile vibrații care să transmită apelor vii ale spiritului nostru, curenții unei tensiuni mai înalte decît limitata noastră în timp și spațiu făptură, este un lucru îndelung verificat, deși într-o epocă de realism tehnic ca a noastră, nu de puține ori și contestat. Dar caracterul necesar al artei nu e numai o chestiune de verificare a utilității acestui limbaj specific. Utilitatea înfinit superioară a artei nu este ea însăși decît un rezultat care are, la rîndul lui, nevoie de o explicație. Și anume de o explicație filozofică deoarece produsul estetic nu răspunde unei cerințe fiziologice așa cum răspunde hrana senzației de foame, nu este cu alte cuvinte corespondentul unui instinct ci al unui simț istoric, creat în decursul unei îndelungi evoluții sociale. Inventarea frumosului a coincis cu inventarea unui simț care să-l recepteze, simțul frumosului. Dar se produce oare o invenție care adevărat utilă în afara legilor, în afara unei cerințe intrinsece și secrete? Oare utilitatea unui obiect fundamentează necesitatea lui, sau, dimpotrivă, necesitatea este aceea care ne dă revelația unei trebuințe îndelung ignorate? Între descoperire și invenție nu apare nici o graniță, ambiguitatea mișcă mereu sensul dintr-o parte într-alta. Dialectica spiritului omenesc ne cere să inventăm necesarul și să descoperim utilul. Artistul este concomitent inventator, creator al lumii și simplu copist, scribe magic care transcrie într-un alt limbaj fragmente ale unei vaste partituri universale. Structura simbolurilor folosite în limbajul artei nu este de aceea întîmplătoare, nu se situează în afara unei necesități, a unei legi profunde deși ignorate ca atare. Particularitatea unei sensibilități poetice capătă adevărată potență în momentul în care se revelează ca o componentă a universalului și a necesarului. Lucian Blaga resimte această dialectică a limbajului poetic ca o dizolvare a individualității artistului în actual comunicării pentru a recăpăta conținutul și a se reintroduce ca fenomen particular și sensibil în auditor:

Dar cel ce-ascultă, doblîndește viu conținutul, în armoniile treptat depline un templu, un menhir, sau crin devine.

Poetul care își „destramă-n vînt ființa toată” întîlnește astfel sursele vii și ascunse, corola de lumini a lumii care, la rîndul ei, dă cititorului „viu conținut”, deci conștiința propriei sale individualități în lăuntru universalului. Poezia îl ajută pe om să capete conștiința propriei sale umanități, ajută omenirea să capete, cum ar spune Marx, conștiința ei ca specie.

Pe firul acestor mistere ale dialectice artei se infiltrează toată justificarea unei literaturi a umanității socialist, toată insistența pentru desăvîrșirea prin artă a sferei de umanitate a omului.

Scriitorul este de multe ori, cum spune Apollinaire despre el însuși, o sepie care sughe singele celor pe care-i iubește, găsindu-l foarte gustos, este „un monstru inuman” care jertfește sentimente înalte și ființe dragi în interesul superior al artei. Dacă rodul acestor jertfiri nu slujește țelul înalt al umanizării omului prin artă, atunci cum ar mai putea fi justificată asemenea acțiuni ale sacrificatorului? Cum?

Georgeta Horodincă

Relație cosmică

Fecioară, purfînd scintilearea scapată din licăritul pirului umflat și improșcat de miresme, te-azezi lingă statura umbră unui bărbat ce se înalță în lutul reavă din mijlocul cîmpului... Esti un imens ochi peste care el vine cu duhuri potrivite! Ia în palme un bulgăre resemnat dar fierbînt ca un obraz și vrea să-l culce alături: alături de tîmpla lui scobită de-un fulger tăcut — în tresari departe în dansul secund, ca al unei pleoape ultime, al

orizontului. Purcezi din coapsa serii ca o lebdă ce revărsă clăbuci albi de tăcere și lumină. El se ridică și te cuprinde deși ești de mult trecut dîncolo de colină și umbre!

Ion Stanciu

Citiți în pagina a 3-a:
CONCURSUL LITERAR AL REVISTEI „LUCEAFĂRUL” ÎN CINSTEA ANIVERSĂRII REPUBLICII

ALAIN BURNET, 7 ani (Franța)
Din albumul „Priviri de copii” (Laureați concursului european de desen, — UNICEF, 1970)

Fascism și neo-fascism

În martie 1971, Academia de Științe Sociale și Politice împreună cu Institutul de studii istorice de pe linia C.C. al P.C.R. a organizat o sesiune în care a fost examinată cu minuțiozitate istoria fascismului în România; analiza și demascarea s-a concentrat îndeosebi împotriva celor două partide fasciste. Garda de fier și Partidul național creștin care au reprezentat cele mai hideuse și periculoase forțe și înfățișări ale fascismului românesc. Toate comunicările precum și dezbaterile ce le-au urmat au fost publicate într-un volum „Impotriva fascismului” apărut în septembrie anul trecut la Editura Politică Studii din acest volum au expus condițiile apariției fascismului pe plan mondial și pe plan intern (în România), baza social-economică a fascismului, acțiunea politică și parlamentară a fascistilor, ideologia legionară și gogo-cuzistă, penetrația ideologiei naziste în România, problemele periodizării fascismului, legăturile celui de al III-lea Reich cu legionarii, condițiile instaurării dictaturii legionaro-antonesciene, lupta Partidului Comunist, a mișcării muncitorești și democratice din România împotriva organizațiilor fasciste (1933—1940), lupta Partidului Comunist Român împotriva dictaturii legionaro-antonesciene; luptele comune ale oamenilor muncii români și maghiari împotriva fascismului; au fost cercetate, de asemenea, contradicțiile interne dintre mișcările fasciste, prăbușirea regimului militar-fascist în urma insurecției armate antifasciste naționale din 23 August 1944.

Atît cu prilejul discuțiilor cit și în concluziile sesiunii din 1971 s-a menționat importanța unor aspecte de recrudescență a fascismului în unele țări capitaliste europene: această problemă a fost semnalată dar nefiind în tematica sesiunii nu a putut fi pe larg analizată.

Semnalațiile de anul trecut devin actuale acum. Recentele alegeri din Italia îndeosebi, au marcat o recidivare a fascismului italian, sub forma mișcării sociale italiene („Movimento sociale italiano”); toată presa comunistă și democratică italiană precum și opinia publică mondială antifascistă au comentat faptul că această grupare fascistă, finanțată de unele cercuri ale marelui capital financiar italian, a obținut 8,7% din voturi la Camera Deputaților și 9,2% la Senat iar în unele circumscripții — chiar în Roma — un procentaj și mai ridicat.

Cauzele acestei noi iviri a fascismului italian, incitate de politica unor cercuri reactionare, care folosesc, în mod demagogic, dificultățile create de societatea burgheză italiană, sînt multiple: faptul că ordnarea burgheză nu asigură muncă și pline tutorești cetățenilor ce vor să muncească, persistența șomajului, mizeria cumplită a țăranilor săraci din sudul Italiei nemulțumirile micii burhezii față de unele aspecte ale regimului, dezorientarea unei părți a tineretului așa zisa „libertate” excesivă care merge pînă la o adevărată destrăbălare morală și politică și altele — toate acestea au favorizat fenomenul de recrudescență a fascismului în Italia. Trebuie să subliniem în același timp însă că marile partide ale

Miron Constantinescu

(Continuare în pag. a 4-a)

Farmecul pămîntului

„Trecut-au anii”... Unde s-au dus? Cînd cu alegat atît de repede? Cînd m-am despărțit de locul unde am venit pe lume? Fiecare om își are amintirile lui. Le poartă acunse în el și nu le străpîndește. Ieșe uneori la suprafață nechemate, se învolbură, se întuneacă, se luminează și apoi se duc iarăși la fund. Cele din copilărie revin mereu, totdeauna vii, neumbrite de altele.

Satul în care m-am născut e așezat pe firul sărac al unei ape sărate. Între dealuri nu prea înalțe, pline de rîpi. Mă scoldam vara în putinele bulboane ale pîrlului, mă cătăram, agîrîndu-mă, în saicimi să mălinic floarea cea albă și dulce, mă culcam în crucea lui auguși în virful căptelilor de flin mirositor ca ferburilor amare și priveam cum stelele cerului se prăbușeau în hăni, ceceam dovleci în pietre arse, ascundeam nucile în pămînt pentru a le căuta iarna, ascultam de pe prispă lîrlitul trist al ploilor din octombrie, cu tristetea dorului după vara plecată, mă încăieram cu cîinii cînd alergam cu cerul de la un capăt la altul al satului, îngham puiului mîstecului negre și lîteratul graurilor galbene mă ascundeam în bozile din fundul grădinii și citeam „Alifantă”, învățam pe dincoară poveștile despre Iancu Jianu auzite de la un bătrîn. Mă duceam la școală și ră-mineam cu ochii pierduți în gol cînd învățătorul vorbea despre isprăvile lui Ștefan cel Mare, sîream gardul vecinului să fur struguri și gutul, priveam scările și luna descifînd mesul timpului, mă scordeam și mă încăieram lelele, așteptînd nopți întregi să le văd dansînd, dar nu mă îngrozeam să rămîn singur în pădure, căreia vară și iarnă îi înțelegeam și susurul și vîntul și tînguirea.

Mă duceam uneori în cîmîrlul satului. Acolo se amestecase mama cu pămîntul. Ascultam bocetele cîntate ușor ale femelor. Eu nu știam să bocesc. Așezat la picioarele ei îl spuneam mamei poveștile învățate la școală. Așa vorbeam eu cu mama.

Au trecut anii și m-am risipit prin lume. I-am văzut frumusețile, am auzit cîntecele păsărilor rare, am trecut fluvii mari, m-am scoldat în apa oceanelor și a mării calde, am privit albe ceruri, am gustat fructele dulci și parfumate ale tropicelor, am zburat deasupra virfulor pămîntului. Gîndul meu se întorcea însă, mereu și mereu la locul acela neînsemnat unde am venit pe lume, la satul acela așezat pe firul sărac al unei ape sărate, între dealuri nu prea înalte, pline de rîpi.

„Trecut-au anii”... Dar ce îmi pasă mie de aceasta? Eu pot în mine farmecul pămîntului de unde am pornit.

George Macoveșcu

Țărmurii mării

ziua-nsemnat și ales pentru culesul de noapte munca cludată ne-o tîlnuie dulcele foc din lemn de viori vag alungindu-i tulpina încoronată schimbarea pămîntului să n-o simtă rădăcina înțepentă în somn

pe șaisprezece brațe duceam teiul înflorit să-l împlîntăm la marginile mării stăpînului tellor maimarele-nire tei și-n lavanele orașelor de departe surule lămpile de cristal

prînsă în aburi de sare strălucește mireasma horbotă aeriană la țărmurii mării și tei-nflorit abia îl mai ținem legănat de fanfoma de valuri: înima doritoare de inimă îngîndurată printre stele prelung să-și lanseze chemarea

Grigore Hagiu

ECOUL SĂPTĂMÎNII

Puterea puiului de căprioară

Pușini sînt cei care mai știu că numele originar al celui mai măreț mînt din lăuntru Caracalului. Cealaltul, era Pionul. Într-adevăr Cealaltul ca un pion urias se apare înaintînd ne-nemîcătoare tablă cu pătrate negre și albe al norilor și ale cerului. Ce splendoră semnificative are cubutul pion! A fi pion, dacă ești lucru, adică a fi pionier dacă ești ființă semnifică înaintarea în necunoscut, înțietate în desienirea nedestelentului. Frumos și nobil s-o ales pentru copiii purtători de cravate tricolore numele de pionier. Ne-am putea întreba cu o falsă mirare: cum o să fie pionier un prunc abia înțîrnat de lapte și abia datat plăcerii abstracte a alfabetului învățat cu O I OI? Ne-am putea întreba cu suficiență: cum poate să oarete numele de pionier tocmai un copil care nu știe mai nimic? Poate să oarete și încă cu cinste pentru că el, litorul, necunoscutul creator se începe cu nasterea har niciodată cu moartea. Pionier pentru că viața începe cu el, pentru că visul și speranța se pot vedea în el în stare oemună.

Aici în sulătele tandre ale acestor copii, urechea atentă poate să auză mîntia orăzătoare a metuzelor de Mozart la urma-urmelor și ei un copil, un pionier oemial al muzicii.

De ziua pionierilor ne vină din cu un gînd fraged de arină de flutire la vîlcerea de a zbura în ziu-zoo deasupra mirisului constant de flori de cîmpan.

De ziua Pionierilor chiar și bătrînul lăutător cicatrizat în tranșee și obsedat de inteligențuina experimentat și două războaie mondiale într-un secol, se întoarce către ei respectuos și plin de culturare așa cum o și merită acești lăutători născuți. E un omagiu pe care generalul îl aduce soldatului cîndva: într-un film despre supraieuitare am avut contempla înaintea unei cerbotice care-și năstărește progenitura în timp ce fugea; iar autul de cerb de îndată ridicat pe patru picioare lăta mai timid dar apoi din ze în ze mai ferm a început să alerge alături de mamă. Aceasta l-a și lăsat s-o întrecă, cu acel trîncit instinct al vîitorului care înfrîdeaua ateoră înaintea noastră cu fragede picioare de oul de cerb.

De ziua Pionierilor ne vină din cu draoaste la faptul că vîtorul țării a început chiar acum de Ună umbrul nostru, că este prezent la masa noastră, că se silite să înțieze alfabetul limbii noastre, alfabetul în care se va scrie cîndva sensul nobil al vîetii noastre.

Observator

IN ACEST NUMĂR:

Un poem de Emil Botta

Decolare în zori: versuri scrise de pionieri

Cererea — proză de Paul Strepol

Versuri de Nicolae Oancea, Iolanda Malamen, Emil Manu, Matei Gavril, Stela Vinițki, Vasile Sav

Un roman parabolă

Atitudinile și motivele literare prezente și altă dată în creațiile lui Laurențiu Fulga dobândesc în ultimul său roman (Moartea lui Orfeu) reliefuri și valori potențiale, în stare să impună mai decît decît înalte personalitatea unui prozator care s-a dovedit statornic în prezentările și temele sale. Într-adevăr, această exaltare pînă la expresie patetică a momentelor de constință, această fervoare a trăirilor straniu întreținută tocmai de contactul cu obsesia morții, această perpetuă febricitare incitînd spiritul la tensiuni halucinatorii și la stări de cosmar, apoi această predominanță a negrului și aceste spații cutremurate de spectre, ciudat teroriu unde prezenta Moții aproape că se autonomizează estetic („Ideea de frumos funerar”) și, în sfîrșit, această bogată perindare de personaje alegorice, figurări ale Destinului, ale Ispitei, ale Erosului ș.a.m.d. — iată, spre a nu mai enumera, destule elemente ale unei viziuni care îl identifiică pe Laurențiu Fulga în cuprinsul prozei de azi.

„Trăse tenebrele după mine ca pe o a doua existență” rostește la un moment dat eroul-voștor din Moartea lui Orfeu, autofininduse și oferind totodată o sugestie despre tonalitatea generală a scrierii: întrecută pînă la lăbura și dramatică pînă la excedare, într-un registru de manifestări care e tot timpul al încordărilor sufletești extreme.

„Fenebrositatea” literaturii lui Fulga este expresia unui suflet patetic urmărit, torurat și zice, de problema morții. De fapt este vorba, mai curînd, de confruntare între Moarte și deznădăduita pasiune de a trăi a unei constințe pe care resursele vitale au trădat-o. De aici climatul de revoltă al narațiunii, dezolarea amară care întreprinde (totuși) un protest fără șanșă. Iar imaginația „sotică” a scriitorului aduce spectaculosul desăsurărilor, scenaria macabră și aglomerarea de sinistrități: priveghiul solitar al femeii moarte scaldată de lumina lunară, procesiunile funebre petrecute noaptea pe largile străzi ale orașului, rătăcirile prin cimitire confundate în boază, apoi aparițiile de ființe misterioase care pronunță cuvinte fatidice și se șterg ca un abur, și din nou cortegiile mortuare, dangăte de clopote, mîsurarea ciocnilor „învîndu-se ca gurganii din cotoanele lor”, totul expus cu o caracteristică intruzivă de că tabloului lucire vizionară.

Dar e nevoie de oarecare acomodare cu reprezentările autorului pentru ca lumea sa guvernată de simțurile bizare și saturată de alegorii să ne apară autentică (în sens artistic). Cu atît mai mult cu cît L. Fulga nu se fereste de excese, cultivă teatralitatea situațiilor și atitudinile romantice traduse în violența descărcărilor afective sau în exaltatele jurăminte ce și le fac amantii lovind o rețetă pe care o crezusem apăsătorul unui ev literar dispărut. „Mă leg față de tine, Fecete, să fiu credincios acestui om pînă la ultima mea suflare de viață! Mă leg față de tine Fecete, să nu am alt idol decît acesta care va fi din această noapte omul meu! Mă leg față de tine Fecete, să fiu gata de orice sacrificiu, numai să-i rămîn omului acestuia singura, marea lui iubire!”.

Treptat autorul ne impune stilul său, ni-l face apropiat și organic, susținut cum este de o tensiune marturisirii care valorifică substanța unei drame de constință. Eroul acesteia are de străbătut un șir de experiențe decisive în Eros, desăsurate succesiv sub semnul carnalului, al diavolului sau al cerebralității, toate avîndu-și reverberația lor în Creație fiindcă iluziile au un destin de creator. Deasupra se întinde însă savașer armă eroul, eroul însuși fiind un ins fatal căci toate femeile care-l ajung alături (întrupări ale unor idealuri de frumos și ferice) sfîrșesc prin morți năpraznice: în adolescență copilă înecată în riu, apoi iubita din vremea studenției, la Chișinău, împinsă la sinucidere, iar acum Horația, răpusă de o maldie nevăzută. Aceste răvășiri vagi pe care moartea le face în jurul eroului suscită și arta sa. Sculpturile mor odată cu modelele, suscitîndu-se constatarea că artistul nu reușe să transfere formele de piatră măcar ceva din lumina interioară a lăpturii vii. Astfel că la capătul unui lanț de experiențe eulate și al unui drum prezarat de vicislyme înecate ale fatalității ce-l însoțeste, eroul vede profilul-se implicabil spectrul ratării. Este momentul cînd intervine ispită unui îrg cu diavolul (motiv faustic), pentru a supra-viețui în artă, dar cel care refuză este diavolul însuși după ce l-a întreținut mai multă vreme speranța acceptării. Acest deznădăduț decide ultimul act de auto-destrugere, sfărîmarea statuiilor, într-un elan „de curățire” care-i dă eroului, o clipă, iluzia eșberării, a vindicării de orgoliu, urmată însă prea repede de senzația sfîșietoare a sfîrșitului definitiv. Încă un gest mai are de făcut: dispariția, afundarea în tenebre, în absul ce-l pînăse tot timpul pregătind și abstrahind. Prins în mormîntul deschis al Horației simte de îndată prăvălirea grabită și pacificatoare a butărilor de pămînt: „Fîndcă în clipa următoare, și ultima în care ar mai fi putut să comunice omenirii ce vede, ce simte, cei de sus (...) se porniră să răstoarne peste el pămîntul în valuri, cu mîlme, cu lopește, cu o nemăsurată plăcere înconștientă...”.

Rătărea, iată, una din temele cărții lui Fulga, expresivă fiind o posibilitate a morții morale, o dramă a eșecului determinat de forțe care asociază absurdul acțiunii lor dizolvante; „Moartea lui Orfeu” — o parabolă despre moartea artistului, despre nerealizare, istoria unei esări pe care intervenția Destinului o luminează tragic. Pentru că nu e un poem al extinției și al abdicării rezonante ci al revoltei care brîncă în tuță toată vigoarea unei disperate tentative de supraviețuire.

Cartea adinește tendința mai veche a literaturii lui Laurențiu Fulga de a cultiva proiectiile simbolice și alegorice, sporind nota sa, și așa singulară, prin adnosul de culoare neagră și prin efectele de atmosferă. Acesta poartă crea unei senzații că autorul forțează măsura într-o direcție oricum excesivă. Dar impresia totală e în favoarea sa. Febrilitatea confesiunii, patosul, nu au scăderi, iar expunerea e peste tot tensionată și activizatoare, potențînd semnificațiile textului. Se simte că prozatorul, mai mult decît în alte scrieri, e consumat pînă la ardere de obsesiile sale, e captivul acestora.

G. Dimisianu

Un poem de Emil Botta Ingenioaso!

Ochiul Instelat,
lăicăr tremurat,
ochii de argus,
Ingenioaso,
asupra ta,
ochii s-au așezat.
S-a zis cu tine
Ingenioaso,
zis a fost
al tău Kirie Eleison,
s-a zis, s-a zis,
după vechiul dicțon.
Vor să te innobileze,
Ingenioaso
și o vor face.
Ingenioaso! Vor să te prefacă
în Sir, în Lord,
Payr sau Lord
sau ceva similar,
arcașii fîntind foarte sus,
la foarte înaltele titluri,
cu superbia și aristocrația,
cu agonia lor.
Ca în clește

prînsă vei fi
și te vor zdrobi cu peruca
mișoasă.
În brocarte și penaje vei fi;
inele cu treflă purta-vei
și vei fi Suferința în striele
grele ca odăjdiiile prelaților.
Ascunde-te, ascunde-te
Ingenioaso!
Și cîntă-le
despre geniul thracotroman
(oh, Ingenioaso,
de ce l-ai uitat?)
Și cîntă despre arbori domnitari
și cum te-au luat arborii
sub obăduirea lor, fosnitori,
cîntă despre copacul miniei
venind, venind
cu o făcă-n cer,
cu prumnul uriaș lovind
cerul roșogolind, acoperind,
umbrindu-l.
Și totul va fi
un tot incredibil...

Și schimbat fie-ți numele:
din suspin,
din al mirunii sol aprilin,
din MIERLA, precuvint al magiei,
unor litere trei,
I, R și A,
dă-le aripi de soare
mistuitoare
Uite-le! I, R și A,
s-au tot dus în abis,
în albastra profundă.
— Și ce se mai vede?
— Acum se mai vede
o delicată nervură,
o strălăpedită undă
silaba de aur,
pseudonimul de aur
al floarei tăcute.
Și ascunde-te, ascunde-te
Ingenioaso!
Distrații,
jucătorii de golf,
Ariel în smoking,
vor să te innobileze.

Note asupra căldurii și ideii de căldură

- I. Ne gîndim cu o oarecare răceală dar nu total exclusiv din metaforă:
- II. Căldura poate proveni din încălzirea a două entități de același natură, înțelegându-se pe același nivel de forță înalt, în sensul reciproc. Căldura și frigul nu sînt contradictorii; contradicția presupune naturi diferite.
- III. Formă materială a căldurii este explozia. În poezie, explozia este o îmbătățire a contrastelor.
- IV. Frigul este forma cea mai lentă a căldurii. Frigul și căldura nu sînt alții entități, pentru că el este starea de acțiune naturală, deci se desfacează numai gradual. În poezie frigul este rege peste toată.
- V. Numai încălzirea lui I cu I în direcția corectă, poate stîrni căldură abstractă.
- VI. O entitate fără impact cu o altă entitate, este în afara oricărei forme a căldurii. În înțelegere estetică ea este Destinul și tragedia.
- VII. Căldura nu poate fi concepută (concret sau abstract) în afara mișcărilor interioare ale unor elemente de acțiune naturală, ale unor idei de acțiune naturală, ale unor sentimente de acțiune naturală.
- VIII. Dacă am mai multe entități, idei, sentimente, — care nu sînt de acțiune naturală, — nu se pot încălzi, pentru că diferite naturi mișcătoare lor precum și diferite direcții mișcătoare lor, deci nu pot stîrni grade ale căldurii.

Nichita Stănescu

Lui Nicolae Tăutu

Am stat și eu sub vorba ta
O oară, două de viață
Mi se părea că-i diminești,
Tot ce spuneați ne răcoșea.
La care școală-ai învățat
Sau la a majestății sale
Poporului în dulcea vale
Din nordul binecuvîntat?
O de-ar fi fost întii cuvîntul
Aș spune-acum doar: iată-l, iată-l!
Și ar încuviința și Tatăl.
Dar la-ncăput a fost mormîntul.
Nici mort nu vin să te văd mort
La mușii omeniei sun
Cel alb ca pînă și mai bun
Să fie ales stăpîn de cort.
Gheorghe Pitut

Nicolae Tăutu Acestui Om

Încerc să scriu despre el, și nu pot. Conștient se blochează și așeză gînd încapătînat refuză să creadă că el și-a început călătoria de pe urmă.
Ce tristețe a despărțirii pentru el care ocolea singurătatea, pentru el care căuta prietenia ca pe aerul ce-l sorbea cu disperare în ultimele clipe.
S-a despărțit greu de noi, poate la fel cît ne-a fost nouă de greu, cînd ne-am despărțit de el.
Acestui OM cu temperament vulcanic, care se dăruia tuturor cu generozitate, acestui OM care iradia optimism și veselie, veșnic pus pe farse cînd slăbiciunile noastre îl ofereau cîmp liber de acțiune imaginației lui neliniștite, acestui OM care iubea oamenii cu o pasiune fără margini, care a străbătut toată orizonturile într-o permanentă comuniune cu Țara, acestui OM, marți 13 iunie 1972, i-a explodat inima. O explozie cutremurătoare care l-a făcut într-o clipă amintire. O amintire în urma căreia alaltăieri am mers îndurerăți, pînă la poarta de unde fiecare ne vom începe călătoria singuri.
L-am văzut coborînd în pămînt fără grai, fără pas. Începea un drum lung, un drum al tăcerii, spre împărăția umbrelor atît de cîș evocată, în care au ajuns mult prea grăbiții noștri prieteni Cezar Drăgoi, Miha Dragomir, Alexandru Șahighian, Eusebiu Camilar, Ludovic Antal, George Dan...
Mi-e fruntea grea de-atîta oseminte...
mărturisirea într-o ultimă poezie, neabînuind, poate, că la apariția ei, frunțile noastre vor fi atît de grele.
Bun rămas, scump prieten, și iartă-ne că nu-ți putem ierta plecarea.
Teodor Balș

Dan Laurențiu

Pro Patria

Acum, cînd cel mai lîric dintre ostășii țării — poetul și tovarășul nostru drag Nicolae Tăutu — ne cheamă să-i dăm ultimul onor, noi toți simțim lacrimile cum ne ard pe față, știind bine, chiar fără să pitem crede, că încă unul dintre noi a căzut la datorie.
A căzut cînd nimeni nu se aștepta. A căzut cel care ne încuraja pe toți cu spiritul său optimist, cel care răspundea înaintea tuturor „prezent” la orice chemare a țării în pămîntul căreia groapa sa va fi întotdeauna tranșeu și nu mormînt.
Printre ordinele și decorațiile cu care, pe merit, l-a cîștit această țară, pentru eliberarea căreia poetul a luptat cu arma în mînă, s-ar putea așeza acum și ordinul simbolic Pro Patria, emblema jertfei de sine, a datoriei împlinite, a dragostei ce schimbă sufletele în ruguri.
Un astfel de suflet a fost Nicolae Tăutu. O constință implicată în toate înnoirile vieții românești din ultimul pîtrar de veac, o sensibilitate hrănită de-a dreptul cu singele inimii.
Oare, cu ce alte cuvinte am putea numi prezența sa nelipsită de la toate întîlnirile poezilor cu țara?
Parcă îl văd și-l aud în fața unor săli pline, de mult, încă în anii mai tineri, pe Valea Jiului, lingă focurile Hunedoarei, la școlile din preajma Cîmpiei Libertății, în Capitală ca și în statele cele mai depărtate, peste tot vrăjindu-ne cu melancolia versului său cîntat ca o doină.
Il urmărea parcă tristețea pămînturilor din care se născuse Miorița vrinceană, în vecinătatea cărora ve-

nise și el pe lume. Moldova baladelor, a melodiei encienene, a cîntecelor de luptă de la Mărășești era moșia lui poetică primordială. Ea dă toate formele de relief în geografia lirică a poetului. Bonomia lui dulce era tot moldovenească. Și dirzenia, la fel. Numai aliajul acesta fericit îl putea face pe Nicolae Tăutu poet și ostaș în aceeași înaltă măsură.
Anul trecut, după premiera operelor „Ecaterina Teodoroiu” compusă pe versurile sale, fericit și emoționat ca un copil s-a așezat din nou la masa de scris, pentru a mai adăuga libretului o artă intitulată „Pe-aici nu se trece”.
Acum cîteva zile, la chemarea adresată mai multor poeți de-a scrie versuri pentru crearea unui imn dedicat Partidului nostru comunist, cel care a trimis primul cinci inspirate poezii compozitorilor a fost Nicolae Tăutu. Fiecare din aceste poezii avea un imn și un marș de luptă și victorie. Patria și Partidul au fost luceferii poeziei și vieții sale. Căci poezia și viața lui Tăutu s-au contopit întotdeauna pe deplin.
Dacă ostașul a căzut fulgerat la datorie, poetul îl continuă misiunea pe baricadele ideii, în tranșeele nevăzute ale dorului și dragostei de țară, prezente în toate versurile și cărțile ce ni le lasă moștenire.
Cu sufletele pline de aceste mesaje de umanitate și patriotism, cine-ar putea să te uite vreedată, scumpul nostru tovarăș și prieten?
Țărina fierbinte a țării să-ți fie de-a pururi ușoară!
Ion Brad

Adevărul tău

Cu cîteva zile înainte am fost la el, cu cîteva ore înainte am vorbit cu el. Și decădată, un telefon ne-a anunțat vestea.
Dragă Tăutu, ai făcut multe farse, dar pe aceasta nu trebuia să ne-o faci. Nimeni dintre noi nu crede că nu mai ești, și totuși nu mai ești. Și nici măcar nu poți, de undeva de pe-aici, să ne zgîlții, să ne trezești și să ne spui că nu e adevărat. Ne-am îmbrățișat de la prima întîlnire și de ce trebuie să-ți spun eu aceste cuvinte de neștiință? De ce să cadă pămîntul, peste tine și noi, vii, să ni te amintim? Poate că gestul tău, deși crud și rău, ne amintește de maica și de matca noastră; de unde venim și unde ne ducem. Țărina aceasta românească, în care ai căutat și ai găsit întotdeauna stele, ne așteaptă și am vrea să ne înapoiem în ea la fel de viteji și de curați ca tine.
Miine, noi rom trăi, cutele și negrul de pămînt vor dispărea de pe fețele noastre. Ne vom uita la copii, la fete, la stele și probabil vom scîpa hohote de ris.
Dragă Nicolae, îți cerem în numele vieții care ni te-a dat atît de frumos și de adevărat să ne ierți pentru că vom fi iarăși oameni și pentru că ne vom duce, la fel, viața noastră cea de toate zilele. Să ne ierți pentru tot ceea ce vom face miine, dar pentru urîșenia și nu ne ierți niciodată. Viața ta și simțirea ta din cuvinte ne-au îmbogățit cu cel mai frumos și mai necesar adevăr al zilelor noastre: o m e n t e. Nici o ființă de pe această lume nu ne putea lăsa un adevăr mai frumos decît adevărul tău.
Constantin Chiriță

CONCURS LITERAR in cinstea aniversării Republicii

Cu prilejul aniversării a 25 de ani de la instaurarea Republicii, revista „Luceafărul” organizează un concurs literar pentru tinerii scriitori care nu fac parte din Uniunea Scriitorilor.
Se primesc pe adresa redacției, Bulevardul Ana Ipătescu 15, București, lucrări literare — poezii, schițe, reportaje și piese de teatru într-un act — inspirate din istoria ultimului sfert de veac a Patriei, din viața de astăzi a poporului nostru, constructor al societății noastre socialiste.
Se vor acorda următoarele premii:
— Un premiu de 5000 lei pentru poezie
— Un premiu de 5000 lei pentru proză
— Un premiu de 5000 lei pentru dramaturgie
Candidații sînt rugați să trimeată lucrările pînă la data de 15 noiembrie a.c. cu mențiunea, pe plic, „PENTRU CONCURS”.
Juriul este alcătuit din: Virgil Teodorescu (președinte), Cezar Baltag, Matei Călinescu, Nicolae Ciobanu, Ilie Constantin, Dan Cristea, Ovidiu Crăciun, Grigore Hagiu, Georgeta Horodincă, Dan Laurențiu, Gabriela Melinescu, Fănuș Neagu, Sânziana Pop, Constantin Toiu, Nicolae Velea.
Lucrările prelate vor fi publicate în numărul festiv al revistei noastre, dedicat aniversării Republicii.
Decernarea premiilor, care va fi anunțată din timp, va avea loc la sediul Uniunii Scriitorilor din Șoseaua Kiseleff nr. 10 — București.

decolare în zori

Semnatarii versurilor din acest grupaj sînt membrii a două circuli literare („Visa îndrăznețe” și „Cenaclul Palatului Pionierilor”) ce se întrinesc la hotelul dintre copăleni și adolescență în Studioul de creație al pionierilor și școlărilor din Municipiul București, al cărui animator întinos e prof. Claudiu Vodă. Cîteva cadre didactice mai vechi își amintesc de vremea cînd redactorii de azi ai revistei „Luceafărul” își citeau fragmentele ale primului lor volum în incinta aceluiași palat al copilor. Gestul lor colecan de a deschide paginile revistei unor promisiuni, ații de fragede (saciana nu depășeste 15 ani) echivalență poate cu o înmînare a ștergii, marșul de bucurie de a fi drăcosești care stăteau desenate la vîrsta care-și încearcă degetele pe „flescul din carabou”. Dacă vreați să vedeți în fine un nume ori altul din cele care apar pentru prima dată aici, în alte reviste ori chiar pe o carte, atunci meritul e în primul rînd al copilor, al darului pe care nimic nu l-ar putea înlocui, dar și al timpului ce le înlesnește apropierea de ei înșiși, în artă ca și în viață.

Veronica Porumbacu

Hainele păpușilor noastre

Au luat totul.
Am rămas noi,
Să culegem nămolul apelor
Și să facem din el castele
În care să odihnim păpușile cu haine ude
(la fel de ude ca ale noastre).

Vin șiruri nesfîrșite de oameni
Să se adăpostească în castelele
Cu șase intrări.
Au coborît brazil
Din creșterea munților
Să tragă apa în rădăcini,
Iar riurile încearcă să-și ia apa
Răzvrătită.

Vin ierburile cîmpiei
Să-și aducă prinosul de muncă
Iar spicele cresc de-a dreptul piine.

Noi rămînem să veghem
Castelele cu șase intrări
Așteptînd ca hainele păpușilor
Să se usuce.

LIVIU PAPADIMA
cls. 7-a

Cuvinte asculte

Imi cîntă cuvintele asculte
pe sub pleoape
o seară limpede.
Se descojește timpul
și ni s-a oferit
miezul.

Cuvintele-mi dansează,
cu o seară limpede
și ele vor să-și mulțumească, șie.

★

Cu degetele zece cîntec
să-mi sfîșii veșmîntul din curcubeu,
să-mi sfîșii veșmîntul de amurg pigrit
în palme de leagăn.

Și iar obsesiile mele,
cele zece...
neamărate.

★

Mal sovăie
descîntecul tomatnic
în dimineața negustată.
Începe dansul
o-un trup arabesoid.
O dimineață lină,
un cîntec
și alții.

★

Cînt
pe o singură coardă a trupului meu
pe ultima.
Să scriu
pe o singură foale sfîrșitul simfoniei,
pe ultima,
cu majuscule: **INCEPUT.**

IRINA VAINOVSKI
cls. 8-a, Șc. 77

Comuniștilor căzuți

În cuvintele lor
Am descoperit un suris.
Vorbea pe limba lui,
Și dintr-o dată ni s-a irizat
Nisipul corurilor.
L-am mîngîiat stîngaei.
Cu degetele noastre de copii.
Simțeam ritmul unor inimii
Care ne căută.
Aminteau o poveste neterminată
Pe care trebuia s-o continuăm noi.

RUXANDRA BALAN
cls. 6-a, Șc. „Dumitru Petrescu”

Cozile mele

Mi-am privit chipul în oglindă.
Părul îmi alunecă peste umeri,
dezordonat.
Am vrut să-l netezesc.
Și degetele n-au ascultat.
Au început să se miște,
împărîindu-mi părul în surfele.
Care au început să danseze
Un dans ciudat.
Le-am cerut să înceteze dansul.
S-au oprit.
Mi-am privit chipul în oglindă.
Era limpede:
din ele lunecau două ramuri de abanos;
era părul meu.
mi-l împletiseră degetele,
Mulțumesc!

CAMELIA STAN
cls. 6-a, Șc. „Dumitru Petrescu”

Pană roșie

Cîndva citisem o carte, și-am vrut să devin șeful unui trib de incași. Dar au mai vrut și alții.
Apoi mi-am schimbat părerea. Am vrut să mă transform în surfele.
Pasăre, să zbor, cînd mi-e cald, la Polul Nord, iar cînd mi-e frig, la ecuator. S-au construit avioane.
Astăzi vreau să zbor cu o navă pe o planetă necunoscută.
Mai am un bilet. Nu vîi și tu, Pană Roșie?

BEATRICE GERMAN
cls. 6-a, Șc. 5

Lui Brâncuși

Cîndva, a plouat cu meteoriți deasupra pămîntului.
Apele i-au primit în albiile lor, i-au rotunjit,
Iar pămîntul le-a făcut loc pe suprafața lui.
A trecut mult timp de atunci.
Un om a găsit meteoriții.
I-a sflețuit, așezîndu-l unul deasupra altuia.
A visat și a înălțat o coloană fără sfîrșit.
Omul a murit.
A rămas coloana care leagă pămîntul de cer.

MIHAIELA ZAVOIANU
cls. 5-a, Șc. 21

Cîntecul anotimpurilor

Cad inimii și se amestecă cu frumuse.
Ceața clipeiilor nu te lasă să vezi.
Pămîntul negru înghite rutajimeea soarelui.

Încerc să prind o rază,
Dar conturul miinii rămîne același pe negrul pămîntului.

Însă soarele mușcat mă sfidează.
Încerc, și pot.
Dar acum, nu mai e toamnă.

DIANA MATESCU
cls. 4-a, Șc. 199

Oscilații

Între iris și mine e pasiunea.
Oscilez.
Spațiul alunged se face
Mic mic, tot mai mic.
Cînd ajunge cîț a gămălie de ac,
Explodează în trei culori:
Roșu, galben și albastru.
După aceea din nou o galaxie.
Altă galaxie.
După legile cerului.
Între iris și mine e pasiunea.
Oscilez.
Între oscilații.

SORIN SERB
cls. 3-a, Șc. 164

Patrie

Erai albi în zona larală.
Îți-am admirat trupul mîlăbău.
Au trecut surii de alpași.
Aj îmbobocii și și-am gustat fragedul zîmbet.
A rămas o plonie de vise albastru.
Erai toată abstracți.
Te-am strălucit.
Mai am și acum strălucit în de foc pe buze.

MIHAIELA VIZITIU
cls. 4-a, Șc. 3

Orbul

Da, frate vînt!
Eu te aud cu plecate
Cînd îmi vorbesc te-aramii sub ele
Da, pleacă!
Eu îți simt mîngîrîtorile
Căzînd în palmele mîinilor.
Da, înlindere de apă.
Eu îți privesc diamantele
Cu ochii mei închisi.
Dar știu că sînt frumuse.
Da, lumina!
Eu te prind cu surzii
Și știu că ești minunată.
Da, viață!
Eu te mîngîi cu durerea mea
Și-ți mulțumesc că mi-ai dat
Libertate... lumina... pleacă... vînt.

MIRELA IONESCU
cls. 6-a, Șc. 103

Adevărul

Cerul cu stelele-l aprinse
e o năframă
presărată cu argint.
Doar e un adevăr știut de toți.
Marea cea adîncă
În bătaia soarelui de apus
e un abis roșu și misterios.
Încă un adevăr știut de toți.
Adevărul îl cunoaște doar timpul.
Iar citovodă nîc el.
Nu toate adevărurile sînt adevărate.

DANIELA VANT
cls. 5-a, Lic. „C. A. Roșei”

Siguranța acrobatului

Mi-e ciudă pe obiecte!
Îmi sfîrîmă visarea în dinții țării al
realității lor
Tree peste mine cu superba siguranță
a acrobatului în salt mortal.
Și asta n-ar fi fost nimic dacă nu și-ar
face miinile piinle și dacă n-ar striga
în ecoul urechilor mele.
Așa ceva nu se poate, nu se poate...
Răsturnînd edifici fragile cu suflul lor
de trompetă.
Stai! Nu vî mai aud!

ȘTEFANIA STROE
cls. 7-a, Șc. 164

Patria

Am trăit cîmpia trezindu-se.
Eram aici
pentru ca pomii să facă fructe
și păsările să-mi audă chemarea.
Eram aici
toată în soare.
Păsările tocmai plecau.
Sînt tot aici.
Și dacă pomii n-ar fi în floare,
păsările n-ar mai cunoaște locul.
Dar eu m-aș face pom,
m-aș face pasăre,
numai aici.

IULIA STOICA
cls. 7-a, Șc. 174

Reverie

Am piepănat zorile
Și-n palme au început
să strălucească
soarele și luna
privirile își luau zborul
din vise
și cuvintele prinse de gene
se jucau.
Am piepănat zorile
și abia atunci
am observat că marea
se ascundea în cer
și peștii erau stele.
Copilul care eram visa.

DOINA ALEXUTA
cls. 8-a, Șc. 174

Sculptură de IVAN STANLAVEVICI (Iugoslavia)
gura mării

MATEI GAVRIL

Marea de purpură

Plinge, ah plinge, ah, marea cum plînge
Cu un glas de copil izvorit chiar din
moarte.

Eu de de foarte departe-am venit
Să mă scald într-un val și mai de
departe.

Nu mai am nici o scăpare-n neant.
Viața m-a-nfășurat azi în sinul ei mare
Care e-n lume, dar miine cu mult mai
înalt

Va galopa chiar pe ceruri călare.

Nu mai am lacrimi să sting nici un foc.
Sînt prea mare, prea veșnic să mor,
Căci m-aș naște-mr-o clipă la loc,
Întorcîndu-mă roată prin viitor.

Unde sînt, în ce stare de lucru
A ajuns trupul meu suveran,
Cînd cu inima mea bat o mare de sînge
albastru

Și-o golese într-un an pe-alt liman?

Ce-ntesuri să dau unei clipe
Cînd ea stă să plecească în trei?
Ea-l enea deplină a inimii mele.
Ochii mei sînt aioma chipului ei.

Și-a șters vremea conturu-mprejur.
Spațiul-ntr-un decit o clipită mai mare
Pe suprafața prezentului —
Dubla lui, în trecut și în viitor, reflectare.

Orice aș face să nu mă mai nasc,
A muri nu voi fi niciodată în stare,

Căci în mijlocul vieții mă simt
Cum e focul în soare.

Tot așa și-n pămînt eu voi fi
Centrul de greutate și de mișcare.
Fără mine el nici nu s-ar mai putea
învîrți

Chiar de-ar fi pasăre zburătoare,
O zi se stinge-acum în univers,
Căzînd pe fundul nopții, ca un balon

Dar e de ajuns să scriu numai un vers
Ca-n clipa cea de față s-o ascund.

O altă zi-n străfundurile de ceruri se ridică
Și se rotește-n jurul pămîntului
strălucitoare,

Ca-n coajă unui ou de rîndunică
Un răsărit de aripi viitoare.

Pe cînd în jurul morții ard gratii lungi de
foc
Ca dinții într-o gură rinjită de lumină,
Nici soarele în sine nu poate sta pe loc
Fără să se păteze cu rugină.

Din clipa, însăși clipa vieții mele,
Nici soarele în sine nu poate sta pe loc
Fără să se păteze cu rugină.

Din rîmurișul unei constelații,
Și numai eu sînt clipa cea scurtă,
înmulțită,

Prin care veșnicile se cern.
Eu sînt, ah mare, clipa ta orbită
De raza universului etern.

cererea

urechea. O bucată de vreme nu auzi nimic; cel
trei bărbați tăceau mai departe. Președintele privea
cu coada ochiului spre obrazul pămîntului al
gospodarului. Țigara, uitată de acesta în colțul
buzelor, era stînsă de demult, însă Anton con-
tinua să tragă meru din ea, inconștient. Necunos-
cutul părea plîcitos, privind-și ades geanta lui
mare, burduhănoasă. În cele din urmă, preșe-
dintele își forță de citeva ori încercînd să
spargă tăcerea înscăunată. Se fot căutîndu-și lo-
cul, apoi prinse a-și frecă încet palmele, cu un
zîmbet ce s-ar fi vrut, poate, prietenos.
— Am venit pentru cererea asta, ne-am înțeles
dimineața la lămurire... O facem?
— Anton tresări puternic și răsuci capul spre el,
privindu-l surprins. Aproprie fără rost scaunul de
masă, trăgînd șos din pgară (abia atunci în-
țese, vag, că era stîns) și se gheboși mai
mult, făcînd mișcămînta strălucitoare, apoi înălță
din umeri:
— Am judecat eu în fel și chip... dar, sevrăsur
președinte, n-ai putea să mă părăsiți o leacă?
— Să mă vedem cum o fi...
— Celălalt, încetăț mîinile în gol făcîndu-se vi-
vace, se apropie de Anton și începu să vorbească
cu o voce joasă, dar înțelită, în care se
vădită o anumită siguranță. După ce
ceva ștă cu pămînt în masă, încet deșteptăzorul
se întoarse către parte răzînd.
— Știu că...
— Nimeni nu v-a chemat! I-o întoarse Anton
stredelnic și cu privirea goală.
— Dumneata e conștient de călătoria fără să-l
asculte — crezi că eu n-ăs on, și răbdarea mea
nu are margini? Ce dracu' să mă așteptati?
riviți el din umeri în culmea miniei. Crezi că

de Paul Stropol

imediat ce un om, sau doi, nu vor fi convinși
lucru va rămîne pe loc să-și aștepte? V-am ex-
plicat lui de-a rîndul cum să lucreze, și voi
tot voi propoziții. Nu vrei să pricepiți, și
pace!
— Eu unul v-am spus: cînd voi fi convins,
mă înscrit!
— Adică la pastele celor? făcu președintele
în deridere. Dumneata abuzezi prea mult de
răbdarea mea! Ună după aceea, trăgînd aer în
piept. Tot satul aștepta cu sufletul la gură să
vadă ce-o să faci, și te crezi buricul pămîntului...
asta e! Lasă — continuă președintele, smul-
gîndu-se furios de la masă; și împingîndu-l în
fața lui pe necunoscut, ce rămăseșe netulburat,
dădu să plece — lasă că am eu ac și de coșocul
unor oameni ca dumneata! Chiar miine dimi-
neată vin cu cobila de-ți măso: tot pămîntul;
și știți foarte bine că e mai mult decît cel de-
clărai! Am să văd eu de unde vei lua cotele și
împozitele pe anii trecuri! Atunci o să vii
domnia la mine cu capul plecat, rugîndu-mă
să-ți promisc cererea... Și va fi preț diriu!
Auzi? Prea tirziu!, repetă aproape tipînd preșe-
dintele.
În prag, dacă văzu că omul nu schițază nici
o mișcare, se dezumfă brusc și își smulse pălă-
ria de pe cap, trîntind-o la pămînt.
— Paștele și dumnezii el de viață!
— Mai împrădat un potop de sudămi care mai
de care, apoi conțea obosit și reveni la masă,
prăbușindu-se pe scaun. Își tamponă fruntea cu
o batistă motolotă, pe care o scoșese din buzun-
ar. În vreme ce necunoscutul, reintorcîndu-se
și el, îi ridică pălăria de jos, începînd s-o stear-
gă atent.
— După citeva clipe mai lungi, președintele își
apropie scaunul de al celuiălalt și oftă adînc, pre-
gătit pentru o nouă discuție.
— Așcută-mă, bade Antoane — făcu el pu-
nîndu-și palma pe umăr — eu înțeleg că nu vrei
să dai pămîntul, dar judecă și dumneata un pic,
doar ești om cu scaun la cap... Cum și cit o vei
mai duce cu țîrîta, nu vezi că pretutîndeni oame-
nii deștept se înscrit? N-ai tras destule
pină acum?... Uite, îți spun ceea ce n-am spus
nimînd: colectarea trebuie încheiată pînă
cel mult anul viitor. Al înțeles? Trebuie!... Și
nici o putere din lume nu va împiedica acest
lucru! Auzi! Nici una! Nici chiar dumnezeu,
și cu atît mai puțin americanii. Eu sînt un co-

munist ceva mai nou, dar te asigur că altfel nu
se poate... Pricepi? Nu se poate!...
— Hai, bade Antoane, doar tot printre oameni
vei trăi, nu printre cîini!... Al să vezi c-o să fie
bine! Nu mă face să vin din nou să-ți măso
pămîntul, și să te port pe drumuri cu lămurire.
Pînă la urmă tot va trebui să te înscriti...Sau
vrei să-l faci și pe băiețușul ăsta, de nici unspre-
zece ani, să tragă din cauza unei incapacități
prostest? Și-apoi, sînt și eu om — ce dracu!
— sfîrși chinul; președintele; acasă m-asteptă
sovrasta și copiii, pe care nu l-am văzut de-o
grămadă de vreme... Crezi că am venit de plă-
cere aici? Dacă nu m-ar fi trimis partidul, n-aș
fi călcat în veștii-veștii în satul ăsta!...
— Lasă — făcu într-o vreme Anton cu greu-
tate — o să mă înscriti...
— Celălalt rămase cu fraza în aer, nevenindu-
l să-și creadă urechilor, apoi îl bînu pe umăr, și
ochii obosiți îl străluciră:
— În sfîrșit, bade Antoane! Bine că te-ai ho-
tărit!...
Necunoscutul se apropie automat, desfăcînd
din mers geanta aia a lui, uriașă; din ea scoșese
o filă misterioasă și o puse cu grijă în fața gos-
podarului. Acesta îl privi absent albul mat, stier-
gîndu-și îndelung miinile de pantaloni murdari,
apoi o îndreptă fără rost. „Potîm stîlului meu”,
se grăbi președintele, întinzîndu-i gata desfăcut.
Anton îl răsuci îndelung în mina lui mare și bă-
toasă, deprinsă mai mult cu cornele plugului,
dar înainte de a aşterne prima literă, înălță ca-
pul spre celălalt. Necunoscutul stătea jeapăn lîngă
gura masă, cu privirea încoaltă și puțin plîcitos
(omul se temuse de el de cum îl văduse intrînd),
iar celălalt îl urmărea cu sufletul la gură, zim-
bîndu-l încurajator. Fără să știe precis de ce, în
sinea lui Anton se simți ruginat. Poate de im-
portanța uriașă ce i-o acorda mai marele co-
muni, sau pentru că oada. Se frîșne peste hîrtie,
iar președintele începu să dicteze. Mina îi tre-
mura, și după numai trei-patru cuvinte luciu
mat al hîrtiei fu urcînt de o pată albastră.
— Un fleac, un fleac, dacă din mîni grăbit
președintele și flindcă necunoscutul întirzia,
parcă iritat, îl fuigeră cu privirea: O filă;
mișcă mai repede!
— N-ai vrea s-o scrieți îmneavoastă? făcu
Anton tot mai rusinat.
— Nu; asta nu se poate — ridică din umeri
celălalt — nu e cererea mea. Reîncepe să dicte-
ze; și o bucată de vreme Matei îl auzi numai
peel.
—Subsemnatul Pop Anton, domiciliat în satul
Prislop, numărul 76, fiind convins de avan-
tajele nunciului în comun, și de rezultatele
obținute de către colectivități, prin prezenta
cerere rog să fu primit și eu în Gospodă-
ria Agricolă Colectivă.
— Mă înscrit cu următoarele:
— terenuri...
— animale...
— unelte...
Cap de familie!
Soție:
— Prislop, la 27 septembrie 1961
— Bun! făcu președintele recitînd-o în fugă.
Acum să semneze soția... Anton dădu drumul to-
cului — care se rostogoli pe masă — în vreme
ce pe prislop femeia izbucni în plîns. Matei se
trase după colț strângînd, lîpîndu-se cu spatele
de zidul zgrînturos. Și se izbi atît de strîns,
încît îi dădăru lacrimile fără voie. La citiva pas-
ti de el, în odaie, lîterele de o caligrafie aspră dan-
sau nebulune pe fața ochilor itălău său.
— Trebuie... și soția, vorbi din nou președintele
rugător, zgîlîndu-l de mîna.
— „Da!” tresări într-o vreme Anton. Întoarse ca-
pul spre usa:
— Maria!
— Femeia zăbovî citeva clipe, apoi întră ca o
umbră. Pășea încet, cu gura acoperită de un colț
al basmalului.
— Aici! indică necunoscutul, cu degetul arătă-
tor.
— După ce semnă, trase cu grijă hîrtia, făcînd-o
să dispară în geanta aia a lui, uriașă. Mina fe-
meii nu tremura cînd puse tocul pe luciu muș-
gamălei. Se întoarse la fel de tăcută — mormint
— cu gura tot acoperită de colțul basmalului, ie-
șînd pe prislop.
— Președintele se sculă, slobozînd un oftat pre-
lung de usurare.
— De-acum — auzea ca prin vis Anton —
gheata s-a spart. Nu-i așa, conștopistule? Chiar
astă-seară se vor înscrite vreo zece. Poate mai
mulți... Vezi, bade Antoane că n-a fost cine știe
ce lucru? Mare căpătînos erai!... Haide, acum
nu fiți supărați. O să vedeți că nu va fi rău!
— Am trăit noi... aprobă moale Anton.
Matei nu mai recunoscu glasul tălău său, ce
abia ajungea pînă la el. Întreaga dirzenie, de
care se temuse de mic — nu admîtea nici o re-
plică — și pe care o fusba în același timp, pier-
sise. Părea vocea unui străin.
— Atunci, însă — continuă omul, blind — a-
veam pămîntul...
— Eh, pămîntul! se burzulul nesmulțimînt
președintelui. Ce-i tot dai zău pămîntul? Mai
bine bucură-te că scapi de cote... Acum — con-
tinuă mai vesel după citeva clipe — n-ar fi rău
să scoți niște vin... Dar Anton nici măcar nu
înălță capul...
— Haide! insistă președintele. N-ai văzut fo-
tografie de la Sînt, cînd mă lămurirea? În alte
părți, oamenii erau cel care mergeau primii să
se înscrite... Și se duceau cu flori la mină, și cu
damigene cu vin...
— O fi... aruncă din mîna Anton, cu un suris
vag.
Președintelui i se pără teribil de obosit; în-
tocmai ca o sălbăticiune ajunsă la capătul unei
hăituieli, definitiv încoaltă de vîntului.
— De ce... o fi?...
— Să abă habar de ce-a fost acum... Și cînd vor
afia, au să judece după fotografiile ca aceea, sau
după cereri ca aia făcute de dumneata... E prin-
te cele dintii, și un asemenea lucru nu se va
uita... Înțelegi? Să îți mînte aceasta!
— Omul înălță din umeri: „Cine știe...” Și în
odaie se ațerzi citeva clipe o țărănie... Pînă
și necunoscutul căzuse de gînduri. Boc!... Boc!
Boc!... auzeau iarăși securea bunicului.

MARIJA KRMAR, 9 ani (Iugoslavia)
(Din albumul „Priviri de copii” — Laureții con-
cursului european de desen, — UNICEF, 1970)

OTILIA NICOLESCU

Pietrari

Bărbaii clopoteu
plină cînd singele
se scurgea în carnea pietrei
fiecare vroia să clopotească
o femeie frumoasă
și tremurau izbînd ciocanul
cutremurîndu-se
ca de un sărut
atunci piatra
se făcea
moale și caldă
ca un gold de femeie
rotunjindu-se
sub palmele lor

Acolo, unde tu ai rămas

Se spune că privighetoarea
a tăcut
acolo unde tu ai rămas
mori și frumos.
Altfel, acolo mai sînt
arbori de ceară
cu muguri ce ard ca luminările
iarbă și păsări
de sticlă mai sint.

Duh de lumină

În preajmă nemiscarea
e de ghiță
Nelucoț oceanul ochilor
Și goul sfîdător
Nencăput.
Eternitatea picură pămînt
Brusc mă trezesc. Duh
de lumină
Copacii flueră un gînd
Cîntă o mîieră în soare
În prăpăstii
O floare-și soarbe
Numele ce-ți cînt.

EMIL MANU

Ceasul de apă

Ceasul de apă, de somn,
Nu ne știe polimeromia
Risipiță în vise turceze.
Femele au miștile lungi
Protectate de poezii preclisat
Sau de pictorii primitivi
Care cîntau în circiumi veroneze
Ave Maria.
Figura ta burlescă
Trebule descifrată din frescă,
Sîntă, pedepsită să fii
Numai melancolie pentru trezii.
La poartă s-a oprit o diligență
Aducînd o elemență.
În seara de munte o stea
Și-a plîmuit în gînd în mea
Zarnacadelele de atlas
Și-mi luminează noaptea din obraz.
Iar din atîta timp și-atîtea locuri
Îmi sună ceasul galben din
brelouri
Și mă refac magnoliile bete
Cu plot și leduri violete.

Ceremonia faianțelor

Cînd stringem iar faianțe și ceramici
Din vechi Olande și din nol
Olimpuri,
Recucerim în camere de taină
Amoruri fără loc și fără timpuri.

Întindem mina, lucrurile fug,
Ceremonia plastică a serit
Își cheamă-n game noi condotierii
Și caii din faianțe nu ne-ajung.

Din alchimii și din atîtea lieder
Ne răscolește alcolurile, Doamnă,
Aează iarna fărînduri peste toamnă,
Ne șterge nopțile din riduri.

Te regăsești, a, tinerete blondă,
Acumă-ă ode frînță-n metru antic
Și amăsești de preșălm febrili
Pentru un secol mare și romantic.

ONDREJ STEBERL (Cehoslovacia): După lemne (artă naivă)

Temperatura morală a poeziei*)

Remarcat întâi prin versurile publicate în revista studențescă „Echinox”, Dinu Flămând a acreditat fără îndoiești la debutul editorial cu volumul Apeiron (Ed. Cartea Românească, 1971). Poetul caută un mediu de o mare transparență sensibilă. În viziunea sa, cadrul diurn, prea obișnuit, rămîne să fie integrat prin viziuni noi, miraje sau „înscenări”. Ceea ce el atinge devine „destin tracic”. Planeta chiar s-a erodat sub vîsul său atît de mult incît, „de îl aud pe unul dintre noi / neîndoios e doar închipuire” (Celălalt vis). Starea de vaporozitate ce acoperă un concret știut are ușoare corespunderi în Blaga. Spre pildă: „Cînd toate lucrurile te cunosc / e prea departe sufletul” (Instrăinare familiară). Dar poetul înțelege să privească pe sub o a treia pleoapă, „nedovedită și mai abstră” (Pleoapa a treia).

Am afirmat că poezia lui Dinu Flămând se înscrie mereu într-o perspectivă ipotetică. O confirmare, între altele, este spațiul ei de proiecție în zone imaculate și mai cu seamă la altitudinile imaginare. De altfel, orice poet adevărat e marcat de spațiul deductibil al poeziei sale și, desigur, de unul constanțial ei. La poetul nostru, spațiul implicat pare a fi mai evident cu cît multe din piesele ce alcătuiesc volumul sînt — să se observe fie și din curiozitate — poezii ale poeziei, ale situațiilor poeziei în lume, ale poetului care circumscrie un orizont etc. Între accepțiile proprii reținem sugestia următoare: poemul ar fi precum un castel așezat sus, „pe o platformă” a pădurilor, printre umbrele ce străjuesc „între uitare și altă uitare” (Poemul însenat).

Să observăm însă cît într-un sens mai deplin efectul liric, impresionabil, se constituie prin atmosferizarea elementelor concrete, esompate în aspectele primei lor înfățișări și aduse la puterea prezentei transfigurare. Regimul acestei „substituiri” trebuia să înceapă, mai întîi, de la demolarea instinctului egolar, se pare, un rău sfătuitor în poezie și, de fapt, poetul începe de aici. Luăm dovada unor versuri ce ne îngăduie să descifrăm temperatura morală a poeziei sale: „Degetul mare îl îndoie și îl muști / în locul strigătului” (Fără durere). În ordine artistică ne apropiem de o lume decantată continuu prin imagini stilizate diafan, prin tonuri surdizinate și culori evanescente, prin simboluri ce-i atestă difuziunea. Astfel, sesizăm cauza incredințată unui simbol cum este cel al organistului (în poezia

cu același titlu). Printr-o analogie revelatoare poetul ar dispune de puterea de a etera lumea așa cum organistul la instrumentul său („pasăre de goluri” sau „o galactică supă”) face să se încetățosească „în jalduri” pe rețea atedrală, chemînd în jur poporul de oameni fagădui cîntecului. Poezia lui Dinu Flămând se opune, cu o asemenea distincție, „părții opace” din ființa noastră. Ea primește, cu necesitate, reflexe iradiante într-un mediu cu o luminiozitate transparentă unde un poet în act „subiectiv”, sau Poetul despre care nu se vorbește „impersonal” realizează deopotrivă ipostaze proprii aceluiași destin creator. Și prin acest destin, poetul volumului de față, se vede participînd la alcătuirea sufletescă a umanității, deoarece mediul în care se transpune, este înfiorat sau iluminat de menirea gravă, cu atît mai puternică cu cît discredă, a prezentei sale. Cîntăm, pentru a vedea în ce fel Dinu Flămând își propune sensibilitatea, un fragment din poezia, zicînd obiectiv. Poetul în grădina Gheșemani: „Orășul se întinde la picioare / cu bolgile larg deschise, fremetînd, / în golful muntelui se liniștesc / tangajul străzilor pe sub pămînt. / De-acum mîștinul va intra-n amurg / căci aburii din vale nori mercurici, / grădinițele s-apleacă spre adînc, / magneții de foc îmmuguresc în noaptea / se aprind fiiuare de jurnici / la marginea aceasta de imperiu. // Și iată alte rosturi ce se cer purtate / cu mult mai greu pe o Golgotă-n vale. // Întotdeauna un oraș sub vînt / va clipea în goluri de răcoare / — jur împrejur grădinițele-noiilor — poetul își îngroapă în pămînt / genunchiul lui ca niște pietre surse. // ... / Fascic de margarete-au strîns străcii / și acum coborî să le cîntă-n stîrg / la poartă cîmîntului. Și din Campăna / șosea pătorii cu caprele pe umeri / și tîmăduitorii în betegușuri / ducînd în oale lipitori de sare. // E un șuvoi de oameni obosiți / cu somnul încă neuscat pe față, / iar tu pe uliți te strecoari furis / spre piețele ce-ți presușească / o, prea puțin tu cunoscut!”

Credem cît tonul poeziei lui Dinu Flămând și-a precizat cîteva din accentele decise în volumul pe care tocmai l-am parcurs.

Domițian Căseanu

*) Dinu Flămând: „Apeiron”.

VASILE SAV

Marea

Pe corzile lirei, degetele albite ale
cîntărețului

amîște trecerea lui,
nimic de aur în ochii celor stîniși.
Mai nesfîrșit ești decît depărtările
și-n ceața din simțuri rămîi
alcătuite pură,
destrămăre a formei.
Arborii povestesc despre tine
în tremurul frunzelor,
păsările te aseamănă vîzduhului,
pentru delin ești marea
iar noi te numim lumină.
Tu, însă, ești pretutindeni
absența intrupării.

Dincolo de hotarele privirii
ești vederea ce se vede pe sine
și-n nopți de neliniște flînzîi
în zăpada căzută peste arpele fluturilor,
imagină încercîndu-și a zborului.
Nici un gînd nu te tulbură
și nu te însăpîmîntă moartea corăbiiilor
nici nu te intristezi
dacă leșile jocoli nu mai sint.
Cînd floarea de pufăr se închide
vestind zorii tulburi al zilei
tu te retragi în singurătate și cînti.
Cîntările tale — înlîștea mărilor.

Monada

Mai presus decît suma desăvîrșită
a unităților, monada, egal depărtată
de sine însăși, ea este începutul unei
miriade — sensul nefărîmîrit al iubirii.

În lumea unei albastre ogîlni
(altădată mare involburată)
cu o este decît imagină abstractă
în absența ființei
închipuim în nemiscare
contururi reci de lumină și umbră.
Mai grea decît un nou de gheață este
povara stărilor forme
pe care unicolor le zărești
și riuri de rouă nu-s de ajuns
să stingă flăcăritle ce cuprind flînța.
În apropierea mării sint asemenea
unei nepre corăbii.

Doar noaptea liniștitoare lumini
rîspese depărtările
și sint ații de aproape
de adevărat înțeles al lucrurilor
incîi dacă așa spune acestei leșpezi de marmoră
în care ațîtea viețuți se ascund
prefă-te în ciuță și locuiește în codri
așa auzi cum în poleni și în peșteri
lupii și cerbii se sfîșie
ca lăldădă sălbatică gîniți.
În lumea unei albastre ogîlni
din singele cerbilor au crescut
lanuri cu maci
și-n murmur de corn izvoarele amintesc
o vîntătoare apusă.

Marin Predescu

Un erou de tragedie

În vasta tipologie, pe care de mil de ani o pune în circulație literatura și cu care se dublează realitatea, s-a observat de mult că anumiți indivizi pot fi subsumați unei categorii, legîndu-se astfel prin voința autorului sau numai prin jocul întîmplării unul de altul. Din multitudinea aceasta de tipuri, ne propunem a ne opri la unul anume, rar ca existență dar nu mai puțin interesant pentru psihologie și literatură: omul de condiție inferioară care vorbește în numele unei clase sociale care-l orîmăie în care accesul și e interesat. Nu e vorba propriu-zis de un tip de reacționari desti el e dintre toți oamenii cel mai depărtat de tipul revoluționarului sau măcar al demagogului. L-am numit servul care se substituie stăpînului, asemîlîndu-și, nu mentalitatea acestuia, ci interesele lui.

Desigur că raporturile dintre stăpîn și slugă au fost foarte speculate de literatură, pentru că ele pun alături doi oameni de condiție socială și psihologică diferită. Și nu o dată servul a fost înfățișat într-o situație de superioritate (prin valoarea lui morală, inteligență, bun simț) față de stăpîn. De asemenea, nu avem în vîntul împrejurării în care un om se află în subordinea altuia, dar își păstrează personalitatea lui proprie, asemîni unui observator de dublat chiar și în situația cea mai umiltoare (tip care apare în romanul pietrească) și nici situația un om se folosește de postura lui inferioară pe plan social pentru a observa și exploata „moadele” de urmat (tipul parvenitului și al snobului).

Nu despre acest tip uman care trăiește în întimitatea unei clase sociale din care nu face parte, dar a cărui adevărată atitudine apare doar în momentul cînd se poate manifesta sincer, vrem să vorbim, ci despre acela mult mai rar al „substituiții” sociale. Așa, de pildă, în romanul lui Lambedusa, Ghepardul, există un moment excepțional: acela în care se organizează plebiscitul menit a ratifica instaurarea în Sicilia a noului regim burghez sub egida casei de Savoia. Toți locuitorii din Donnafugata în frunte cu principele Salina votează, și din 512 voturi, toate sînt afirmative. De fapt, cineva a votat împotriva. Acesta nu e un nobil ci organistul satului, Clelio Tumeo; el n-a votat împotriva pentru că noul regim l-ar fi depozitat de bunuri, sau din alte motive de inimizitate personală. Don Clelio e un om sărac, resemnat în condiția sa, mîndru și onest. E însă purtătorul de cuvînt al unui principiu aristocratic al existenței și-l face această surprinzătoare teorie tocmai principelui Salina. El a votat nu în semn de recunoștință pentru că tatăl său a purtat cu mîndrie uniformă verde în armata bourbonică, pentru că răposatul rege Ferdinand îl botează pe umăr cu condescendență. Organistul e îndemnat să s-a falsificat rezultatul scrutinului, trecîndu-se sub tăcere uncol vot negativ. El crede în realitatea transcendentă a lucrurilor și e convins că din cer prînzesele din casa de Bourbon îl vîd și sîtu că el le-a rămas credincios. El are un cuvînt revelator cînd vorbind de regimul favorurilor, privilegiilor și pomelilor, afirmă că burghezia vrea să le desființeze nu din spirit de justiție ci pentru că se teme că ar fi și ea obligată să le acorde pe cele din urmă. Don Clelio e indignat împotriva mezalianței lui Tancredi cu Angelica Sedara pentru că el ca orice spirit aristocratic, nu admite parvenirea.

Prințul Salina gîndește ca și mizerabilul său consătean. Dar el e un aristocrat care știe să plîdă, așa cum l-a caracterizat admirabilul Ed. Papu (Destinul ghepardic, în Fetele lui Ianus, Buc., 1970, p. 230). Principiul vechii lumi e reprezentat nu de aristocratul melancolic, ci de organistul îndîrjit și cu pantalonii ruși în spate și care a votat nu, deși știa că votul lui n-are nici o valoare. Acesta nu e un simțu „încăpînănat slugăriei de vechiului regim” cum l-a numit Șerban Cioculescu în Varietăți critice, p. 394, ci o reminiscență a unui trecut care vorbește printr-o străină gură, nu prin aceea care ar fi fost firesc să-l dea glas.

Natura generoasă a principelui Salina îl salvează de la compromisuri de felul celui pe care falitul său neot Tancredi îl va comite cu intenție și șacalii! Dar, dacă recunoaștem în dom Fabrziu un om care știe să sîrșezească frumos, nu înseamnă că am fi de acord să-l opunem personajelor lui Mateiu Caragiale, așa cum face în continuare Ed. Papu. Acesta din urmă nu are adevărată simțire elegantă cu care nobilul autentice știe să plîdă o partidă și pe care o recunoaștem imediat la eroul Ghepardului. Pașadia și Pantazi sînt, cum ar spune românul, „râl de pagubă” ca niște plebei, ca niște negustori Atitudinea lor protestată nu se exprimă printr-o indignare generoasă ci printr-o înveninare egoistă!

Observația e valabilă doar pentru Pașadia a cărui îndrîjire (fără obiect precis și care-l face parcă să se devore singur) ne atrage atenția că personajul acesta nu e un aristocrat, sau oricum, nu are această mentalitate — după cum am încercat și noi să arătăm (Semne și repere, 1971, p. 86). Pantazi însă e tocmai un om care știe să plîdă. La primul eșec în viață, el vrea să părăsească scena prin sinucidere, și nu-și revocă hotărîrea, luată cu tot singele rece, decît în momentul în care soarta pare a-l spune altceva prin moștenirea unchiului său lungu și el își schimbă doar forma trecerii în neant, despărțînd din lume și dînd o altă destinație uriașei averi moștenite, aceea de a face să trăiască în lungile-i călătorii tot ceea ce strămoșii săi năzdușiseră, sau nici nu visaseră! Greu ne-am învol și admitem că acest sîrșit care este de fapt o atîngere fără lupă, asemeni cu lebăda săgetată de pe stema familiei sale, ar fi mai prejoc de moartea principelui Salina și de împăcarea acestuia cu

realitățile vieții. La toată urma, don Fabrziu e un neutral și un conșciv. Pantazi își alege de bună voie moartea sub forma unei călătorii pe mare — „malica a tot ce viață” — dar de fapt întîrîndu-se în legenda „din care înșăși stîrpea lui a descins. Dacă la „casele mari strămoșii sînt pe alee” cum afirmă el — și Pantazi vrea să creadă că strămoșul lui a fost acel „Thamus, căruia odinoară, în pustietatea unei serii pe valuri, un glas taric l-a poruncit să meargă să vestească moartea Marelui Pan”, — la spiritele superioare și moartea e pe alee. Splendoarea acestui eșec simbolic, la hotarele a două evuri, depășește cu mult pe acela imaginat de Lambedusa pentru amabilul și resemnatul lui erou.

Dar un personaj în care sălășuia pînă la un punct, sufletul și mentalitatea lui don Clelio, este Mateiu Caragiale însuși, în care G. Călinescu a văzut într-o schiță fugidivă și cam schematică „unul dintre acei servitori bătrîni de mare aristocrație, el înșiși cu arbore genealogic (...) un moșdrom în concediu dumnică!” (Ist. lit. rom., 1941, p. 813). Cu rezerva, că Mateiu netrînd într-o societate de stil aristocratic era obligat să și-o închipuie pînă într-un act violent de negație a realității înconjurătoare, transpunîndu-și velenită în viața compensatorii.

Acela care ne apare, și încă în zorii cultului noastre moderne, ca un substituit al mentalității unei clase din care nu făcea parte, este N. Filimon, autorul vehementei satire împotriva servitorilor „Cuciorii vechi și noi. Acest om de origine modestă, flu de prec, cu rude brutari și croitori, dar om de casă al nobilului Bărcăneștii și spirit prin excelență „lucru” prin voință, autoeducație și inteligență, e primul scriitor român în care străbat ecourile urale atitudinii ce n-ar fi trebuit să fie a lui: elegul boierimii vechi, împotriva clocoșilor. E destul de ciudat să-l vedem pe fostul cîntăreț de biserică, apoi „contipist” la Departamentul Credeinței, începîndu-și romanul cu un exordiu în care traduce în francezeste un gînd al lui Platon: un adevărat cetățean trebuie să fie născut bine, crescut în frica lui Dumnezeu”. Și „nimic nu este mai periculos pentru un stat ce volvește a se reorganiza, afirmă el, decît a da frînele guvernului în mîinile parvenitilor!”

Nu vrem să spunem că Filimon ar fi de-a dreptul un reacționar, căci orientarea cărții sale dezmințe o asemenea susținere, dar o dată cu el pătrunde în literatura noastră măcar pe din dos un tip uman pe care-l va specia sămîntarismul și vîrstă de om mai tîrziu. Oricum, filozofia socială a autorului, Cuciorilor... e destul de nebuloasă, iar prezența fantomatică a lui Gheorghe, sluga bună a fazaritului, nu e convingătoare și cu atît mai puțin pilduitoare, cum o voia autorul. Acesta, după ce pune problema ascensiunii sociale pe terenul restrîns al carierei anclare, recompenșează în Gheorghe cu navitate virtuțile obediinței, credinței, cinstei. Iar Banul C. boier de neam, e tot atît de nesigur în realitatea lui de boier vechi și în același timp deschis progresului sub formă anului privilegiului nasterii. Filimon găsește normal că Maria C. fiica unui ban, să se căsătorească în final cu o slugă de casă, fie ea și înobilată prin tubire, a lui Tuzluc.

Prezențe românești

Zilele acestea editura pariziană Albin Michel a publicat versiunea franceză a romanului Ce mînu te-am iubit în traducerea lui Léon Negruzzi. Este cea de a 5-a operă a lui Zaharia Stancu tipărită în Franța și cea de a 4-a apărută în această editură. Pînă în prezent romanul Ce mînu te-am iubit a avut două ediții în limba franceză, polonă și rusă, și este a 93-a traducere din opera scriitorului.

„Echinox” reintinerit

După ce cîțiva dintre fondatorii acestei reviste studențesti, în număr doi-trei ani, s-au impus cu toată decizia în vîntul generației tinere de scriitori (Ion Mircica, Dinu Flămând, Adrian Popescu, Eugen Uricaru), asistăm acum la un masiv proces de înnoire, în așa fel încît Echinox ne convinge în continuare că e o publicație meritată și stimulată în primul rînd. Literatura scrisă de studenți. Dovadă, prezența și în ultimul număr (nr. 5 a.c.) a numeroase nume noi, însoțind texte de critică, poezie, proză, teatru. E adevărat, ar trebui să evidentmăm cel puțin cîteva dintre aceste nume noi, dar n-o facem, întrucît deocădată, redacția nu pare a se fi hotărît în direcția citorva „descoperiri” pe care să conțene în chip deosebit atrag atenția redacției dialog realizat de Ion Pop cu Ion Alexandru și o suită de ver-

punct și virgulă

suri (certificînd o excepțională voce poetică) intitulată Remember, semnată de Șerban Foarță.

N. C

Revista „2000”

Periodicele școlare se află într-o emulație demnă de toată lauda. Numărul lor a crescut simțitor și s-a produs totodată un spor de profesionalizare care le așază într-o lumină foarte favorabilă. Stîngăciile de exprimare, caracterul naiv al articolelor, influențele prea simțite, dinspre partea corpului didactic, au dispărut lăsat loc liber fanteziei, inteligenței și bunului gust. În sensul acesta, cred că revista Liceului nr. 21 cu limba de predare germană din București, merită toate laudele. Mărturisesc că am citit ultimul număr de la capăt la coadă cu interes egal, că am rămas încântată de varietatea temelor puse în discuție, de calitatea scrierii, de ingeniozitatea grafică. Însușire principală a revistei 2000 este o însușire la care aspiră toate publicațiile profesionale de caracter cultural: publicistica. Aerul bădănos și convingător al revistei, prezentei stări de opinie, se datorează faptului că articolele, scurte și extrem de dinamice, tratează probleme din realitatea școlară că revista nu este numai o revistă de poezie și proză ci, totodată, o revistă de atitudine. Nu este nevoie să fii elev sau profesor la liceul 21 din București pentru

a înțelege după lectura revistei 2000 care este spiritul elevilor dela acest liceu, or faptul acesta mi se pare extrem de important. Mi se pare extrem de important ca o revistă școlară să poată exprima în paginile ei nu numai talentul literar al elevilor dar și starea de inteligență și educație a acestor elevi, cu altele cuvînt, „aerul” școlii. În sensul acesta, Liceul 21 din București este cum se poate poate mai bine servit de elevii redactorii ai revistei 2000. Elevii aceștia probează inteligență și perseverență, probează maturitate și instrucție, probează o experiență de presă demnă de învidiat. Dacă revista 2000 a reușit să obțină colaborări și de la elevii altor licee din București e semn că prestigiul ei este bine fundamentat. Încît ce se poate spune în concluzie este văd lungă și feliicitări.

Sz. P.

Un tânăr sculptor

Entuziasmul, pasiunea, munca sint calitățile evidente care îl caracterizează pe tînrul expozant Ion Pandeale care prezintă la Casa de Cultură a Studenților „Gr. Preotescu”, lucrări de ceramică și sculptură.

Abia student, în anul II al Fac. de Desen din Institutul „N. Grigorescu”, Ion Pandeale oferă publicului în prima sa expoziție personală, lucrări care impun un veritabil talent.

El dorește să dea ceramicii o în-

JULIE KAVANOVA (Cehoslovacia):
Din grădina noastră (artă naivă)

Alexandru George

Enescu și Eminescu

Atribuind poeziei eminesciene „puterea suferințelor muzicale”, Ibrăileanu afirmă: „Muzica prin fond ca și prin formă, poezia lui Eminescu nu mai are nevoie de nici o altă melodie, și cu atât mai puțin de cele care circula”. Exigența criticului trebuie explicată, cel puțin în parte, prin faptul că în momentul în care și exprima pentru prima oară în scris această convingere (Mihai Eminescu, în „Însemnări literare”, 1919) și chiar mai târziu când ea va fi reactualizată (Mihai Eminescu, Poezii, ediție revizuită de G. Ibrăileanu, Buc., f.a., Prefață, p. XIV), cele mai multe din compozițiile inspirate din lirica eminesciană, puse în circulație, erau departe de a constitui creații artistice.

Literatura în genere și capodopera literară în particular, ca să ne limităm numai la arta cuvintului, a reprezentat întotdeauna pentru compozitori un important izvor de inspirație și mai mult decât atât, uneori chiar un stimul pentru căutarea și găsirea unor mijloace de expresie noi, solicitate de complexitatea și profunzimea temelor tratate. Problema esențială atunci când este vorba de a transfera în zona muzicală opere literare de valoare, este ca această acțiune să fie întreprinsă de muzicienii de talent, în așa fel încât piesa muzicală rezultată să reprezinte, în plan artistic, echivalentul modelului său literar. Insatisfacția la adresa unei compoziții mediere inspirată de o operă literară celebră vine nu numai din mediocritatea acelei compoziții, ci, mai ales, din discordanța dintre modelul ilustrat și reflexul său în muzică.

Este evident, deci, că în acest sens genială operă a lui Eminescu prezintă o grea piatră de încercare pentru compozitori. Într-un timp însă, acest extraordinar tezaur artistic constituie pentru ei o permanentă ispită. Așa se explică de ce, cu toate dificultățile amintite, piesele muzicale compuse după poeziile lui Eminescu depășesc astăzi cifra de 250.

Considerând compozițiile generate de creația eminesciană, observăm că acestea sînt, în primul rînd lieder sau cîntecul, apoi romanța, corul cu voci egale sau mixt, în genere cu solo, poezii simfonice și vocal simfonice, muzica de balet, madrigalul, opera și chiar simfonia.

Producția muzicală fondată pe motive eminesciene s-a integrat în istoria muzicii românești prin marea număr de compoziții care au găsit în opera poetului o inepuizabilă sursă de inspirație, unii dintre ei izbutind realizări artistice autentice.

Era firesc ca prin semnificația sa testamentară poezia Mai am un singur dor să dețină un loc important în preocuparea creatorilor de muzică. În 1899 apare la Leipzig, în Album de improvizații românești, compoziția lui Gheorghe Sorban „Elegie lirică pentru voce și pian” pe aceeași versuri se tipărește tot la Leipzig, aparținînd baritonului C. Petrescu. De fapt, alături de Petrescu, la care se va adăuga și Gh. Popescu folosesc aceeași melodie de origine populară, celor trei compozitori revărsându-le numai aranjamente diferite. Executat de un cor condus de Al. Bărcănescu, ea avea să-l însoțească pe Eminescu în ultimul său drum. Fusesse, așadar, scrisă și pusă în circulație cu mult înainte de a vedea lumina tiparului.

Părea surprinzător faptul că George Enescu, exponentul genului național în muzică, nu se apropiase de creația lui Eminescu. Cercetări întreprinse între manuscrisele rămase de la marea compozitor au dat la iveală o lucrare in-

dită ce atestă interesul său pentru poet. Enescu s-a îndreptat spre tulburătorul testament eminescian Mai am un singur dor cu adevărat înțelegeri pe care numai un artist de geniu o poate avea față de un alt artist de aceeași dimensiuni. Ilustrat compozitor avea să creeze o operă demnă de modelul său, dedicînd celebrei elegii o simfonie pentru orchestră, solo tenor și cor de femei. La muzeul „George Enescu” din București se află manuscrisul celei de-a V-a simfonii eminesciene rămasă, din nefericire, neterminată: „Se Symphonie (re majeur) pour orchestre, tenor solo et choeur de femmes. Sur un poème de Michel Eminescu”. Inserat în repertoriul lucrărilor lui Enescu, întocmit de Nicolae Misir în volumul George Enescu (Editura Muzicală a Uniunii compozitorilor din R.P.R., Buc., 1964) manuscrisul a fost prezentat sumăr în articolul nostru Eminescu și muzicienii inspirati din opera sa (Revista de istorie și teorie literară, 1967, nr. 2). Doi ani mai târziu, compozitorul și muzicologul Zeno Vancea făcea o analiză competentă a lucrării (Simfoniile a IV-a și a V-a de George Enescu, în Muzica, an. XVI, nr. 1 ian. 1967).

Textul folosit de Enescu este varianta De-ol adormi, la care adăugă o strofă din Mai am un singur dor: „Luceferi ce răsar Din umbră de cetini și să-mi zîmbească iar / Fîindu-mi prieteni”, intercalînd-o între strofele a opta și a noua și sporind astfel la zece numărul lor, pentru această variantă, fapt ce o apropie, în noua formă, de ultima variantă a lui Eminescu. Iar cînd voi fi pămînt. Alte modificări, impuse de necesitățile construcției muzicale, se limitează la înlocuirea unor prepoziții: pe, în loc de la — pe marginea mării — în loc de din — în umbră de cetini și la schimbarea unui mod verbal — s-a afirmă, în loc de s-ar afirma în versul s-ar afirma de stînci.

În studiul amintit, Zeno Vancea stabilește că schița de pian a Simfoniei a V-a „reprezintă, neochestrată, întreaga simfonie”, și nu numai un fragment al primei părți, cum se crezuse la o primă lectură a manuscrisului.

Orchestra trebuia să cuprindă, după însemnările autorului: flauturi mari (și flaut mic), oboi, un corn englez, clarinete, un clarinet-bas, fagot (și contra-fagot), corni cromatice în fa, trompete cromatice în do, tromboni, o tubă, cimbale cromatice, triunghi (de asemenea tam tam și clopot în re), o tobă (și o tobă de Basque), celestă, (Glockenspiel, xilofon) piano, o harpă, vioară, violoncel, un tenor solo, cor de femei alcătuit din soprane și contralte, un violoncel solo, violoncelle, contrabasuri.

Lucrarea poartă în titlu locuri date însemnate de către Enescu: Enesco, ce june 1941; Enesco, Sinaia, Luminis, le 1 juillet 1941; alte mențiuni, tot de la Sinaia, din 8 și 19 iulie 1941. Pe foile existente nu figurează nici o inscripție posteroară anului 1941.

Si se pare interesant să rememorăm aici observațiile lui P. P. Ponișnicu, după care poezia Mai am un singur dor, împreună cu cele trei variante ale sale (apărute, toate, în ediția I-a a Măscărilor, din decembrie 1983), are structura unei simfonii. Analogia cu o creație muzicală simfonică îi apare exegetului operelor eminesciene „cu osebire valabilă cînd e vorba de Mai am un singur dor, nu numai una din cele mai muzicale (poezii) a lui Eminescu, dar a cărei născătoare nu se pare că ține întru totul de canoanele artei melodice”. Iar mai departe: „...elegia aceasta se realizează în patru momente dis-

Enescu, tenor solo et choeur de femmes. Sur un poème de Michel Eminescu.

tințe și fiecare din acele momente își are evoluția și cristalizarea de sine stătătoare” (M. Eminescu, Opere, vol. III, p. 230).

Ce anume va fi determinat pe Enescu să se oprească la funebra elegie eminesciană? Zeno Vancea sugerează că ar putea fi vorba de o stare sufletească anumită a lui Enescu în acel moment. Cînd Enescu compunea această simfonie — în 1941 — se apropia de vârsta de 60 de ani, iar în viața sa intimă trecea prin încercări dificile, așa cum rezultă din jurnalul inedit al soției sale Maria George Enescu (Vz, și articolul nostru: Amintirea lui George Enescu, în Ateneu, an. VII, mai, 970, p. 17). Va fi fost mai înclinat atunci spre această meditație asupra morții? Să fi fost oare și ecoul războiului care, din toamna lui 1939, zguduia Europa? Acest 7 iunie, dată primă notată de Enescu, aducea oare în conștiința compozitorului amintirea zilei de 15 iunie în care cu jumătate de veac înainte se stînsese din viață Eminescu? Iată întrebări sortite a rămîne multă vreme, dacă nu pentru todeauna, fără răspuns.

Din prezentarea Simfoniei a V-a pe care o face Zeno Vancea, deducem că avem a face cu o operă muzicală de o mare frumusețe, cu tulburătoare pasaje lirico-meditative, intercalate cu altele pasionale, dramatice, o operă în care universul sonor enescian împrumută accente inedite.

Mi se pare că ar fi nu numai un omagiu cuvenit memoriei celor două culmi ale spiritului românesc în artă, dar și o datorie de onoare a celor compozitori care în gîndirea și arta compozițională au înălțat tradiția enesciană, să încerce orchestrea simfoniei a V-a, pentru ca această operă ce poartă amprenta genului lui Enescu să poată fi cunoscută de către iubitorii muzicii sale.

Si pentru a așeza încă o dată în conștiința noastră națională, pe Eminescu alături de Enescu.

Elena Piru

planete

Cinci lucruri nu dau naștere la cinci

E înțita oară cînd scriem despre Ștefan Aug. Doinaș.

Noua sa carte, CE MI S-A ÎNTRIMPLAT CU DOUA CUVINTE, se termină cu cîteva poeme (Mulsul oilor, Lân de griu, Caii) a căror erupție lexicală — o demonstrație de virtuozitate ce dezvăluie și dezlănțuie adevărate trufăruri, un turneu de forțice aboliri ale prudenței — și al căror concentrat expresionism, de pictură păstosă, de viziune colosală, de retrageri magistrale îndărătul titulei asperității, de surprize acolo unde totul fusese băitător de intuiție estetică rar recomensată cu atîta fast, au creat lectură noivă intimă spirituală și imaginea unor clipe de lux.

Tendința de a masculiniza anumite feminine sau de a prefera între substantivele cu sarcini duble forma cu țigă subțire de la masculin (în-țînăm: presimțu, dezbinu, cutreieru, amiază în loc de presimțire, dezbinare, cutreierare, amiază); tendința de a substantiviza adiectivele (șor devine ușor), de a se dispensa de luminile finalurilor (sigiliu e sigil), de a se releva termenii mai rar folosiți (cum ar fi asină, jupute în loc de jupoale, mîlăsoz sîstru, tabernaculu, macul, învolucru — Ion Sofia Manolescu, „Fîngea, înclucit, misteric, sicofant, abjibiduri, imatur, calupzant etc.), însă fără a-și inventa falsa pudoare a altora (la fâta, a codoiș căcărăze, chiștia, pișat, vulve) sau a se complexa cu dileme în privința permeabilității comune la presentele, cutuzăzur, mîlăru, imală, de-a-npică-o-relea, a îmbrădușă gîlii, a amuzina, m-a nămit etc.; întrebuințarea chiar și a cîtorva demotivate cuvinte intr-o vreme ca domniță trimbă, coșie, șahir s.a., adică mai tot ce ar putea — cu succes ori fără să portretizeze spațiile materiei cu care, în 30 ani de război — ultimul volum al lui Doinaș e datat 1942-1974 — a lucrat un poet pentru alpinismul căruia tirania modelelor și a clasicismului pare lege și rugăciune de fiecare zi. Dar oare adorăm amintirea nu cere și altă interpretare? Există și poezii celebre a căror frecvență nu s-a lăsat mai ales de originalitatea expediției urgente a clasicilor la cote și care au jubit pe artificiale forci lor. Cînd literatura nu ești nici să-i nemească nici să se medalieze cu numele acestora e totuși de reținut întotdeauna că li-a păstrat în fiecare caz nu pentru ce și nu pentru cum redubițar, ci pentru că au inventat altfel și durabil.

Fără spectaculozitate, în genere, stăpînînd pe compas și echerle sale, aprofundînd cu ele pripelile, cabinismul, superficialitatea altora, Doinaș s-a dezvoltat armonios și coerent, concepută în două din ce în ce mai severe efectuîndu-se la el în rigoare, control, echilibru. Poate că sint însăși caracterice adorate cu prisos și teamă, care din pricina tocmii a fidelității asidue pentru dinsele pot fi susținate, conceptualitate, mesaj rece, studiu despersonalizant, comentariu. Însă comentarii de acuitate celor întreprinse de Doinaș „la cîteva capodopere contestate” sînt ele însele niște prezenții de capodopere ca — de pildă — această discurtare a uneia din pinzele lui Marc Chagall, Ochul verde, 1944:

Casa își privește stăpîna (devenită slujnică a obiceiurilor rurale) cum muge vaca. E noaptea cu lună. Dar pentru noi s-au culcat o dată ce gîlîne pentru că pictorul iubește melodrama, — și le-a adus să ciugulească ierurile noastre...

În covîrșitoare măsură, prin poezie Ștefan Aug. Doinaș amestecă în fața cultură, metabolism social și politic, senzații, mituri, impresii, amintiri, literatură și teorie. Peripatetismul său, căci Doinaș a scris și va scrie mult, inhibat din rigoare, suit cîteodată pînă la expresia eliptică și pînă la înțifrare, cu o voință de control și de simetrie exemplară, se iradează doar în revărsată generozitate cu care, de la volum la volum, își face accesibile motivele cele mai diverse (oare toate ale lui?), mai numeroase și mai contradictorii. Poate că dintr-o țoșă poezii române în viață doar Nichita Stănescu dar la el nu e vorba de nici o sistematizare și de nici un acord cu rigoriile mai răspunde într-o așa de suverană măsură solicitărilor celor mai deliberate și centrifuge. Nu fiecare poem al său dar covîrșitoare lor majoritate, construite meticuloas, are limpezimea imediat asimilabilă și ideală a frazelor unui curs de estetică a motivelor. Nu-i anumite oare cîndva o carte intitulată: MANUAL DE DRAGOSTE? Că a învîtat ager de la mulți giganți este evident și indiscutabil: pe unii îi omagiază fiindu-le încă ecou, de alții e acum departe, li-a încorporat și ar putea cu experiența lor să joace riscuri noi. Poetica lui Doinaș nu este însă — în mod obișnuit, în mod caracteristic — aceea a riscurilor, a hazardărilor, ci a enunțurilor și cugetării. El n-a adunat ca să rispească și n-a memorat ca să uite. Das Wort ist ein Fächer! spunea Goethe. Printre spațiile evanescente Doinaș privește — însă cu egală economie și frecvență la toate detaliile frumuseții, care domină teritoriul nemărginit, înclucitur pe acela al antipozilor el. Că totuși cinci lucruri nu dau naștere la cinci și că tot Goethe o spunea și asta („Fînt Dînge bringet die dichte hervor”), e cu totul alt lucru. Un frantuc cu care sîntem contemporani, Brice Parain, avea despre cuvinte convingerea că ele „sînt ultimele limite ale libertății noastre”, și este obligatoriu să reținem că Doinaș, nerecuzîndu-le pe celelalte, nu vorbește decît despre două: CE MI S-A ÎNTRIMPLAT CU DOUA CUVINTE. Iată poemul:

„Rămîi i-am spus cuvîntului floare: hărăzit mi-ai fost de Domnul, ca scut”. Atunci florile s-au umflat pe cărare, cu puroi și leșin m-au umplut, pradă ținătorilor egipteni m-au lăsat într-un soios tabernacul. Cuvîntul taină i-am alungat: De-atunci sînt speracul. Profetez de harul florii, dorînd să lumineze pînă-n mister, să ridice orice prohibiție față de el, să-l topească nucleele și bornele, să codifice elaborarea clară, poetul se oferă în postura unui feitor de paradize, a unui delievent stigmatizat să sserializeze el — prin fracție — o lume în despuieră și pulverizare, căreia s-a și programat să-i relege cu anticipație tainale. Va recrea altele?

Izvorul și țărîna, ca soarele și luna, sînt clopoștele tainii și tac întotdeauna. Există poezie fără mister? Nici Doinaș n-ar susține-o, dar poate că în elips în care a spus-o, cu elevații viciu cu care urășii ceea ce li-i drag, s-o fi simțit fericit și vorba lui Heidegger: „Des que le vice rend l'homme heroux, il faut aimer le vice” Uneori:

Destinul la, din joacă, înfășurare de copil. Nu în tot cuprinsul volumului (înerent eterogen, căci însumează poeme din spațiile a trei decenii, unele sînt din 1942, altele au fost rechemate în laborator și poartă o dublă dată: 1942-1958, 1944-1960), poetul rămîne fidel acestei optici. Spărbul poem ferarhic — coincidentă opostorim? — se termină cu o altă viziune, antipodică:

auz de surd, ce logodeste treapia dîntii cu cea din urmă — Poezia echivalentă-ntr hazard și lume. Într-un „Veac în care / cuvintele abdică”: în care „Evol luminii e, de mult, o amintire”: de lingă un „Iotem / suflat de poezii în fața Timpu-lui, ca să anuleze / că nu se mai ține” de lină întrebări deprimate, dar și artificiale cînd conținut a scrie după ce le pronunți („Ce rost mai au cuvintele cînd spusă din veac e spaima oricăru cuvînt?”). Ștefan Aug. Doinaș declară că „Adevărul stă-n pubelea vocalelor” și adevărul său, scris mai todeauna cu majusculă, este adonarea conceptelor, spectacolul stenografic.

IOLANDA MALAMEN

Sărbătoare

Cum absolutul va pluti peste dioxastre lubriri. Ce fericiți imi este chipul / Ce paljste e mica mea l / O, să lertăm la cor natura, cînd lujerele ning pe ea l / Mă voi sluji de mare pentru sărbătorile unui templu.

Cum

Cum al etins adincul cu inima ta de ceață? Incoronînd luminile ce au poposit aici peste ochii tăi, peste zimbetul tău, voi fi imaginea unei culmi. Ce paljste e mica mea l / O, să lertăm la cor natura, cînd lujerele ning pe ea l / Mă voi sluji de mare pentru sărbătorile unui templu.

Strada Pietrelor

Pentru Homer imnuri cîntă natura, pînă la al bunului reazume, pînă la al soarelui neoznăit și al lui lunii neoznăite și al lui lunii roșite în pragul celest al miniei. Duc florii pe mormine de pietre, dau arpi de cor furtunilor. O, ostăi Homer va fi zeul ce liniștea oarbă desfidă l / Să cadă un tunet pe apa ce a izvorit la amiază griu tăiat l / De Homer universul ascultă, pe mările desavîrlite, genului lui de corăbii este strigat.

Cu glas tare

Pentru patrie am implorat omeneia să citească cronici cu inima deschisă genului, pentru patrie pe drumuri de nisnoare ca un crăncin alerg să vorbesc despre știllă necunoscuților cerbi. Va fi din secol în secol cînsilită apa pe care eu construiesc, pentru patrie mașinile de țarbă.

Iolanda Malamen (artă naivă)

proverbe

...A plecat călare, s-a dus tare, — Radu l-a chemat...

A încercat domol și Ghiță Vreme să-l înduplece pe învățător să plece de acasă ca să nu-l prinză mașina care duce gratis, drept, și fără întoarcere. — Dom'stor, nu sînt eu persoana care să-ți dea sfaturi că ai învățat carte doar pînă la glezne; dumneața li fi știind mai bine, da su tot zic să fugi d-acilea. Că acolo — ocolia el să spună puscăre — acolo la locul cu tunsore mică, el pot să gresască măsura, și să taie și mai jos. — Învățătorul Panțurescu tăcea cu obrăvii îngropat în palme. — Dom'stor, poașă tale și capu'adecă, după cum bine zice doamna nu poți să te înzezi nici în cămașa pe care-o porți. — Izbucnea, sau de fapt se tinguia de-i scăpa să plîngă, Ghiță Vreme. — I-am spus jandarmului că nu fug, și nu fug! Nu pleci! — Dom'stor, te la dom'stor, te găsește și te ia, se zvîrlcoale, se sufoca aproape Vreme, rugîndu-se. — Învățătorul rămînea închis în tăcerea lui necîntită și — de cîteva zile, — în cîntărită. — Bine, tăie celălalt altă potecă de vorbă, cînd vin, să te aridice? Asupra nopții parcă? — Asupra, zîmbi șters și risipit învățătorul. — Și nu vrei să te pitești? — În pățul, în fin, se mai învoară pentru puca mai practică, mai lumescă a situației învățătorului. Imi las hainele și acetele în casă ca să se vadă că n-am fugit. — Dom'stor, se bucură prea devreme și degeaba Ghiță, eu și-am făcut rost de-un cal, ce mai incolo, mai încoace, mai departe, calul meu. I-te, îl încarce și te duc el peste riu la sat-mă, Vasile. De vorba l-am trimis vorbă, cum să te primească și doasească în caz de... Caz că țiar lua el urma și așa. — Hai dom'stor, se mal perpelea încodată Ghiță Vreme, pență vorba aia... — A plecat călare S-a dus tare chemat... — Radu l-a chemat... — Pe'mneata nu te cheamă nici Radu și nu scrie să te duc nici tare. Pleci în faptul rebel dacă el vin să te cete asupra

noptii. Și o să-ți cate doar — Vreme se opri și sculpa evlavios aproape în sin. — Uite că era să zic o prostie mai mare ca patulul aia în care vrei să te pitești. Că d-ia țiam zis ce țiam zis că am învățat și-am prins carte doar pînă la glezne. Era să-mi scape să zic o-o să-ți cate doar numele. Ca și cum ar fi c-al murit, ceea ce oareșit... Să-ți cate urmele, vreau să zic și să le găsească în vinerea cînd li lega dumitale de calul meu ar ceadă clipericii și să nimerescă el după'mneata, unde te-o doli frati-miu cum a nimerit, miercuria țiganul la stîna. — Ghiță Vreme își pistruia zicerile cu „zicerii” în nădejde că-o să-l amețescă așa pe dascălul să-l încovoale. — Acesta rămînea zăvorit în hotărîrea lui, nu se cîlntea cu un pas, adică ce a un pas, cu o lungime de ac cu gălmăie din ea, și suridea mîhnit la viclenile înfleblitate și lungite în vorbă ale lui Ghiță. — Nu vrea să iașă din curtea și casa lui, să se ducă în altă parte, ca și cum aici ar fi vrut să moară (de moarte, sigur, nu era vorba) ca vietuloarele din alte vremuri care și duceau ultimele zvi'niri de viață în peșterile sau în locurile de unde, pornisere ele, la înveput, aveste zvi'niri. Sau, altfel spus, învățătorul se simțea o-croit aici, în curtea, casa și pățulul lui, de tot ce avea, de cei doi nuci mici, de cei trei duzi, de cireși puși lingă gard — ca o parte a lor să fie clugulită — atunci cînd dădeau în prîg, de trecători și o parte a cireșilor să-i rămîie lui, învățătorului, de fapt celor doi copii ai lui. — Nu! trînti palma pe masă dascălul, să se ducă în altă parte. Dacă ai timp, hai să mă ajuți să potrivim lucerna în podul pățulului, să-mi fac pat la etaj, isprăvi el rîzînd într-o dungă. — Dom'stor, merg, sigur că merg, da dacă e să se întimplă ceva la noapte eu dă-mi foc la alea două clăi de fin din curte și-mi prăpădesc și casa, se mal supără o-croată Ghiță Vreme, amenințînd și amenințîndu-se. — Habar n-avea de ce-o să se-ntimplă l

Nicolae Velea

Ion Caraiou

Poezie și proză în Evul Mediu

A intrat în tradiția Muzeului de artă al Republicii Socialiste România de a organiza și găzdui în saloanele sale manifestări artistice memorabile. Muzeul e o prezență artistică vie care-și atrage admiratorii și prietenii fideli nu numai prin valorile expuse, ci și prin acele valori pe care le recreează. Și poate, tocmai această să fie adevărata menire culturală a muzeului, nu de a „depozita” artă, ci de a reînvia și recrea o epocă, un stil, moștenirea unui artist prin acele felicitate împliniri și corespondențe dintre arte. Poezia, muzica, plastica, evocarea istorică îngemănată cu execeza critică sint chemate să proiecteze sincretic în intelectul imaginația și afectul spectatorului un moment estetic. Poezie și muzică în Evul Mediu, iată ce și-au propus în spectacolul de miercuri seara organizatorii secției de studii și documentare a Muzeului de artă. Tema în deplin acord cu preocupările de interes acut ale cercetării contemporane în domeniul istoriei, literaturii și artelor plastice.

Arta Evului Mediu — literatură, arhitectură, muzică în special, mentalitatea vieții colective, apoi cercetarea treptată a valorilor umane pe ralele cu înflorirea oaselor și înfăptuirea descoperirilor geografice, ceea ce împlineste o altă imagine armonioasă și totalitară a ideii de om — tot acest proces contradictoriu de la baroc la Renaștere, ce împletește deopotrivă valorile artei și eticii, formază în critica europeană obiectul reinterpretărilor și restructurărilor valorice. Și poate această predilecție a secolului nostru pentru Evul Mediu, Bizanț și Renaștere este un mod indirect de autodefinitură prin încorporarea unui trecut de belșug și rafinament intelectual. Expunerea, prezentată de prof. univ. Zoe Dumitrescu-Bușulenga a concentrat spre secolul nostru tocmai acele focare ale muzicii și poeziei medievale și laice care satisfac nesatul de prospețime a senzației dublată de conștiința literaturii și meșteșugului — coordonate proprii reînnoirii secolului XX. Mai mult, urmărirea nuanțată evoluției sincretice a poeziei și muzicii, urmată de ruptura dintre ele, fiecare ambiționând pentru sine valorile celeilalte, prof. univ. Zoe Dumitrescu-Bușulenga ipostiază în poezia trubadurescă și renascentistă și în muzica obiectivă a cântărilor sacre și anume cultivarea în poezia și atmosfera castelurilor medievale, corul Madrigal și dirijorul Marin Constantin au reînviat timpul prin magie. În fața interpretațiilor Madrigalului cuvintelor și neputințelor. Tomarii împunătoare de exegeza medievală se pot rezuma ascultând G. Machault, Motet, G. de Wert, Oratio

Vecchi, Constanza Festa recreate de Madrigal, Marin Constantin e un specialist — istoric, artist și vrăjitor deopotrivă, iar Madrigalul un instrument unic, și o oglindă magică psihologică atmosferă. Și nu e o floare stilistică apropiind Madrigalul de ceretarea muzicală, căci intruchimă pentru noi și pentru strănătate realitatea muzicii bizantine. Monodia bizantină Stihirea I la Laude, descoperită de părintele Gr. Panțiru, ca și Nunta din Caana Galilei, culeasă de Anton Pann sint mostre de o reală valoare în primul rând științific și documentară. Cîntecul morosenesc — Trecut dealul la Băluș cules de Const. Arvinte și Colindă — La casa de peste drum, cules și dedicat Madrigalului de Tudor Jarda nu au fost numai două piese ce lasă impresia de perfecțiune cîntecului popular, ci din nou o intenție de demonstrație științifică din partea maestrului Marin Constantin, care redescoperă monodia bizantină Incrustată în un fond folcloric românesc.

Adriana Miteșcu

AIIMEE STAMMEYER 7 ani (Olanda)
Din albumul „Priviri de copii” (Laureații concursului european de desen, — UNICEF, 1970).

arte

ARTE PLASTICE

Gh. Ilescu-Călinești

Pentru prima dată văd, în această expoziție de la Apollo și o suită de desene de Gh. Ilescu-Călinești, sculptor afirmat și consacrat în ultimii ani pe care eu însuși știind în mod deosebit voiam să scriu de multă vreme. Mă folosesc de această ocazie binevenită. O primă remarcă, dedusă din raportul desen-sculptură, procedeul folosit și în cazul operelor de expoziție, Geta Brătescu, ne îndeamnă să oțărăm o dissociatie netă. Nimic din feleușimă, nimic din evoluția sincretică a poeziei și muzicii, urmată de ruptura dintre ele, fiecare ambiționând pentru sine valorile celeilalte, prof. univ. Zoe Dumitrescu-Bușulenga ipostiază în poezia trubadurescă și renascentistă și în muzica obiectivă a cântărilor sacre și anume cultivarea în poezia și atmosfera castelurilor medievale, corul Madrigal și dirijorul Marin Constantin au reînviat timpul prin magie. În fața interpretațiilor Madrigalului cuvintelor și neputințelor. Tomarii împunătoare de exegeza medievală se pot rezuma ascultând G. Machault, Motet, G. de Wert, Oratio

TELEVIZIUNE

Despre salvarea prin actori

Nu întrevăd motivele pentru care Horea Popescu în dorința de a realiza un spectacol de teatru T.V. a ales tocmai „Pledoarie pentru un răzvrătit” de Emanuel Robles. Textul acestei piese e slab, de-o tendință prea evidentă, fără virtuți de scriere deosebită și, mai ales, de-un dramatism formal. Cînd pentru o dramaturgie T.V. nu alegem un clasic sau un contemporan român cu toate că mulți clasici și contemporani români n-au trecut încă pe la televiziune, cînd deci lăsăm la o parte dramaturgiile extrem de importante și cu state vechi profesionale pe care televiziunea ca instituție culturală de maximă audiență are menirea să-i înfățișeze cunosținței publicului, atunci înseamnă că ceea ce alegem, cu toate că este din punct de vedere al reputației noi și necunoscut este însă din punct de vedere al valorii o loritură, este adică excepțional. Da, facem loc în spațiul destul de finit al teatrului la televiziune unui nume care prin ceea ce afirmă sub litera scriurii reprezintă fie un act de gîndire de excepție, fie o modalitate de exprimare de excepție. Or, în ce mă privește, nu cred deloc că „Pledoarie pentru un răzvrătit” are vreo legătură cu excepția. Dimpotrivă, incit reușita spectacolului pe care l-am văzut marți seara pentru că spectacolul a fost literarmente o reușită — s-a datorat în exclusivitate distribuției. Singurele impresii „sensibile” pe care le-am primit au venit din partea actorilor. Textul dramatic a fost doar un pretext pentru a reconfirma valoarea unor actori cunoscuți și pentru a pune în încercare cînta actori necunoscuți. Dar oare asta este de așteptat? Oare Oare Eterle, acest foarte mare actor nu numai al teatrului dar și al filmului românesc, nu merită oare o noartă mai bună decît aceea de a avea dela nec textele „senșur” ale unor dramaturgi-amatori? Cînd i se va oferi posibilitatea de a demonstra pînă la capăt forța uriașului său talent și pe micul ecran? Victor Rebengiuc, acest profesionist de excepție al teatrului și filmului nostru, acest idol real al generației tinere, acest exemplar de mîncă, de dragoș și de perseverență cînd va avea pentru ce munci? Constantin Rauțiș a însemnat la spectacolul de marți seara o apariție memorabilă, dar Constantin Rauțiș s-a jucat pe sine și s-a încat marele său talent, a compus un personaj straniu și de expresivitate modernă dar fără nici o legătură cu personajul real al spectacolului. În ce-l priceste pe Peter Paulbaffer, pe mine mă apută literarmente disperarea ori de cite ori trebuie să asist cum actorul acesta atît de frumos și de talentat, atît de înzestrat pentru ceea ce înseamnă contaminarea peliculei, trebuie să-și acomodeze farmecul și dezvoltura scenică cu roluri și cu mișcări de manechin. În tot ce face probează cit de mult poate dar nimeni nu-l pune la mai mult. În ce-o privește pe Linca Tomorozeanu, ea este foarte frumoasă și delicat dar este rece și foarte distanțată și rolurile fierbinți nu i se potrivesc.

Sigur, spectacolul lui Horea Popescu n-a fost un spectacol prost. Spectacolul lui a fost un spectacol curat, salvat de distribuție. Dar Horea Popescu este dotat cu mult peste un spectacol curat, Horea Popescu este dotat pentru un spectacol excepțional. Dacă n-aș ști lucrul acesta cu mare convingere, articolul de față nici n-ar fi existat.

Grigore Hagiu

P.S. În articolul din numărul trecut, dedicat Getai Brătescu, la paragraful trei, rîndul al paisprezecelea, cuvîntul corect este migălită și nu alul (ncl nu vreau să mai scriu, pe cel apărut) eroare regretabilă pentru care îmi cer, pe această cale, venițele scuze.

Sânziana Pop

arte

MUZICA

Concertul instrumental

Îmi propun să discut diverse forme muzicale, dintre cele mai familiare cititorului, nu dintr-un punct de vedere istoric sau tehnic (există nenumărate lucrări pe această linie), ci din unghiul unei estetici centrate pe receptarea operii. Ce ne oferă cutare tipar muzical, ce așteptăm de la el, de ce s-a constituit el ca stare, de ce — de la un punct încolo — începe să îmbătrînească, nu ne mai satisfac, nu mai răspunde necesităților receptive noastre?

O mică distincție la început: termenii „gen” și „formă” sînt adesea întrebuințați unul în locul celuilalt. Se spune și „genul concertului instrumental” și „forma” și „forma” și „forma”. Dacă „simfonia” de pildă desemnează o formă, trebuie imediat adăugat că e o formă compusă din alte forme. Dacă dimpotrivă desemnează un gen, atunci se cuvîne făcută observația că apelarea de gen poate fi extinsă asupra întregului patrimoniului de lucrări simfonice (cuprinzînd deci și uverturi, suite, poeme, etc.). Prin urmare realitatea numită „simfonie” (sau „concert”, sau

FILM

Discuția rămîne deschisă

La cele 2000 de pagini ale dosarului Mafiei se adaugă și cifra zeci de mii de metri de peliculă. Printre ei, pelicula premiată anul trecut la Moscova „Mărturisirile unui comisar de poliție făcute procurorului Republicii”. Discuția rămîne deschisă. Dar ea poate continua? La sfîrșitul filmului ne întrebăm, firese, dacă rezizorul Damiano Damiani are vreau copil și dacă nu cumva acest copil a fost răpit? Și dacă la această oră Damiani în viața de poliție făcuse procurorul Republicii? Italian (dar făcut în dulcele stil al cinematografului american) filmul lui Damiani poate fi încadrat în ceea ce ne-am obișnuit să numim „cinematograf politic”. Dar care film de azi, făcut cu credință și dragoste de adevăr, nu politic?

„Mărturisirile unui comisar de poliție...” nu este un film mare, nu este filmul unui mare rezizor, dar e un film necesar; el trebuie văzut.

Poveștile dubioase și încurcate ale Mafiei au ajuns în cercurile cele mai înalte ale societății italiene. Corupția amenință poliția și chiar Procuratura. Asasinatelor se fi lant. Orice eventual deconspirator, orice martor — e suprimat. Pînă aici, dincolo de informație, nu descifrăm decît pretextul unui film polișt obișnuit. Dar există în film niște întrebări nerostite, care-l minează binefăcător. Fanatismul ce nu-și alege mijloacele pentru a face dreptate (prima întrebare: e drept să omori un om pentru a face dreptate?) sfîntul respect față de lege și de cei care o exercită (întrebare: dar oare legile și judecătorii nu trebuie și nu pot fi și ei judecați?); tăcerea, neameteștul și înfrîntarea în fața unei crime sau a unei flagranțe nedreptăți (oare nu este și aceasta o crimă?)

Nu actul de violență propriu-zis e cel care tulbură în filmul acesta, ci faptul că undeva în lumea de azi, drumul spre adevăr e o cale tot mai grea, mai de nepătruns. Nu moartea nevinovaților și a vinovaților de pe ecran dădea fioriul acela de spaimă, ci resortul tainic care le declanșează și amenință să devină tot mai puternic.

Dar gîndul ce m-a stăpînit tot timpul filmului, nu pricea Mafia, ca asociație nocivă a Italiei contemporane, ci accepția generalizată a cuvîntului. Aceea care desemnează azi orice grup uman, constituit subversiv, și care-și exercită — nu neapărat opresiunea — ci doar influența nefastă... Rezizorul n-a știut nici el cum să-și încheie filmul, după cum nici noi nu știm ce se mai poate spune despre monștri, după secvența în care deșințuți unei închisori rîd în hohote în fața ecranului și, alături de ei, în aceeași sală, moare un om — cel care îndrăznise căuta dreptatea — sfînjunghit cu cîteva clipe înainte de doi dintre cei care continuă să rîd în hohote...

Roxana Pană

arte

Amfion

SPORT

Amestecate

Campanionatul de fotbal încet-încet se apropie de final. UTA și Universitatea Cluj mă încercă marțea lovitură. Dacă unul din ele l-ar avea în formație pe Dobrin, așa crede în steaua lor. Așa însă...

Evenimentul etapei a fost reintarea Corsarului. Blondul dinamovist, născut pentru fente, dribling și lovituri cu capul are în Dumitriu II un ajutor de pref. Pentru el ide ce nu și pentru fahurul din Giulești? echipa națională este dar o chestiune de timp.

Rapidul a fost și n-a fost la Tg. Mures. Scorul cu care a pierdut este de forță și păcat deci de osemnă. Fănuș Neagu, cel care aruncă în jocătorii de talent cu vorbe de nu-mă-tuia și crizantele iar în antrenorii plini de bube și acoperți de rila igoranței (se știe la cine mă refer) cu spini de tranșafair, a promis o farfurie cu gologani celui ce dezleasă acest mister. Jui dimineața a venit la mine, gîfînd de atîta grabă, Mitică Croitoru și mi-a spus: „Nagule, nu sîntem rude dar pe Giulești între Flinta și Robănești cine distigă o partidă din două mărțuri și-a făcut rost de un fin pe toată viața) ne-am căpătuit. Uită-te la ceas, este ora 11 a.m. Nu vorbesc prostii, am pus mîna pe comoră. Ajută-mă și facem jumătate jumate. Eu îu gologani, dumineată farfurie, Spune-ți jupînușul Fane, textual, dar textual, adică motam, că Rapidul a pierdut conform calcului probabilității. După logaritmi. După analiza figurii frumoase, trebuia să-și dea în petec. Spune-ți asta și s-aducă gologanii dacă nu și-ai deschidem procesul.” Ceea ce și-ai aduce la cunoștință.

Miercuri s-au disputat semi-finalele campionatului european. Cum era de așteptat, au cîștigat sovieticii și vest-germanii. Sper că antrenorul echipei noastre reprezentative (cel ce-a tălat la Belgrad craca de sub picioarele jucătorilor noștri), în loc să umble pe la notari și prin sala pașilor pierduți, a stat în fața televizorului și a urmărit cu atenție și înțelegere jocul echipei Republicii Federale a Germaniei. Acestă adevărată mașinărie fotbalistică, chiar în formă mediocră, știe ce vrea și cum să cîștige.

Radu Dumitru

Pascal Bentoiu

arte

revista străină

● „CA CEASUL DE MINĂ AL UNUI SOLDAT MORT”. Acum 49 de ani, la moartea lui Marcel Proust, Jean Cocteau scria în „Les Nouvelles litteraires”. „Cei ce au văzut profilul calm, ordonat, în toată plenitudinea lui (al scriitorului decedat n.n.) nu vor uita niciodată spectacolul acestui fantastic aparat de înregistrare, devenit obiect de artă — o capodoperă a reapaosului lingă un team de caiele, unde genul pretențios nostru continua să trăiască asemni acestui — buclă de pe mina unui soldat mort”. Numărul din 11 iunie a.c. al aceleiași reviste este dedicat în întregime centenarului Proust. În seria amplă de articole, mărturii, evocări, — texte de Andre Gide, Jean Cocteau, François Mauriac, Paul Morand...

● PREMIUL MARCEL PROUST 5000 DE FRANCI. Recent înființat, premiul se acordă anual, în lunie, unui roman scris în tradiția proustiană.

● UN FILM DESPRE SARTRE. O retrospectivă „a omului și operele sale” se turează în prezent la Paris, Bruxelles și la Rochelle, unde cunoscutul scriitor francez a fost profesor de filozofie. Simone de Beauvoir, soția lui Sartre, se numără printre colaboratorii filmului.

● PREMIUL CINEMA DE 15 000 DE FRANCI a fost acordat la 3 iunie a.c. lui Ignazio Silone, scriitor militant, în a cărui operă problematică scapă deșine un loc important.

● CRUCEA DE CAVALER AL LEGIUNII DE ONOARE a fost acordată recent în saloanele revistei „des Deux-Mondes” de Pierre de Boldsseffre, care ocupă în prezent postul de consilier cultural al ambasadei franceze la Londra. (Les N.L.).

● „CISME DE SAPTE LEGHE”. Europa, ultima roman al lui Romain Gary, tipărit la Gallimard, o frescă în stil pompier, după recenziile care a apărut în L'Express, e o carte plină de nostalgia „Europăi luminate”, și din paginile căreia se ridică întrebarea epocii moderne, — cum să impacti cultura cu viața? Se face o comparație cu Malraux, și cîmbele sale de sapte leghe” pe care Romain Gary le imprimă, dar căruia — după același recenzent — (cîmbele din povestea) îi vin prea mari. (L'Express).

● LIBRARII CONJUGA. Congresul librarilor țînt la Nancy s-a terminat cu decizia fermă a profesioniștilor negotului cu cartea de a ieși dintr-o stare de teșine și a căuta pe cine, oriunde s-ar afla el, numai să-l convingă să cumpere ce produc editurile. Cei cinci sute de participanți la acest congres, vrînd să arate că treburile s-au schimbat, au conjugat împreună cu glas tare, la urmă, ca la școală, vorbii „cîmbele” cu anim, nu animăm, voi animăm!... (L'Express).

● ATENȚIE LA ROBOTI! La rubrica „Știință” a revistei L'Express citim un articol despre o carte de anticipație, „Mașinile vii” semnată de Daniel Vincendon. Robotul și privit ca un mit, în care conștiința umană se contopie cu tehnologia, speranță și fascinație. „O mașină a mulții de a se întreba pe sine însuși asupra identității sale și destinului său”.

● COPERNIC, O JUMĂTATE DE MILENIU. Cu prilejul celei de a 500 aniversări a nasterii marelui astronom polonez, revista Polonia publică un articol omagial semnat de Karol Estreicher, de la Universitatea Jagelonă din Cracovia, unde Copernic a studiat. Amănunte biografice interesante, documente de epocă, obiecte, descrierea unor instrumente de știință și diverse aspecte ale cultului național și internațional, pentru savantul genial care a creat astronomia modernă — alcătuesc materia acestui articol substanțial.

● TRAVAILU, CU ALTE CUVINTE CREATIA, expunerea profesorului Edward Lipinski, apărută în același număr al revistei varsoviene se ocupă de „destinul omului în lumea masinelor”. O analiză marxistă în care rolul creator al muncii este văzut în strîna interdependență dintre travailul individual și travailul în vederea unui scop comun. Realizarea acestei relații noi de muncă este legată de asumarea liberă a sarcinilor și de afirmarea interioară a scopurilor cooperării teșine, rezultată din faptul că muncitorul la asupră-și partea sa de răspundere și de decizie”.

● ȘTIINȚA VORBEȘTE, noua colecție înființată de editura Albin Michel a lansat primele titluri: „Imperiul chimic” de Jacques Bergier, „Mașinile vii” de Daniel Vincendon, „Cucerirea planetelor” de Pierre Kohler și „Specia umană” de Hilaire Cluny. (Le Monde).

a. b. c.

george bacovia

„Temele“ lui Bacovia

Că opera lui Bacovia este o operă obsesivă e un lucru, deopotrivă, și simțit și dovedit. Prima ei temă (în înfuleșul dat de Barthes, de „rețea organizată de obșesii“) și, în genere, în sensul critică tematică, de element vital, constant, al creației este însăși monotonie; așa cum, pentru J. P. Richard, caracteristica fundamentală a versului verlainian e fadoarea.

Când Bacovia încearcă să depășească monotonia, care nu e simplu limbaj, ci obsesie, când încearcă să pătrundă în alte domenii, cum ar fi acela al grațiosului, opera refuză să se conformeze rostirii profunde. Înveșmântarea poetului în albul prerafaelit, de plină, riscă oricând să fie confundabilă: „Orchestra începu cu-o indignare grațioasă / Saloanul alb visa cu roze albe... / Un vals cu voaluri albe... / Spațiu, infinit, de tristețe armonioasă...“ Monotonia e datul interior al conștiinței bacoviene. Ea transformă opera într-un lung poem, eliminând alte atitudini colaterale. E rețeaua care o unește intru durată și intensitate. Să ne închipuim ploaia bacoviană fără ațitea bolți din care să se cearnă la nesfârșit: ar fi, poate, un diluviu, dar nu o substanță unică a universului.

Pe de altă parte, observăm că nici ploaia, nici zăpada, nici copacii lanugoși, apăsătorii de vin, nici peșajul toamnelor dezolate sau alte semnificative repetiții de imagini nu sînt încă obsesii. Sînt manifestări, sînt consecințe care-și trag rădăcinile dintr-o viziune obsesională. Redușă la ele, opera lui Bacovia furnizează un inventar. Imagina care le leagă într-o proiectie obsesivă e imaginea lumii ca spațiu închis: lumea-grotă, lumea-cavou. Peste ea se boltește cerul ostil, rotund, unde mîșcarea, o dată terminată, trebuie reluată în sens invers. Nu există nici o supapă, nici o deschidere în afară, înclat, ca și cum s-ar fi izbit de ziduri, corbul se întoarce înapoi, pe același drum de la venirea, „rînd orizontal diametral“. Sub tîntul și strimțul acoperămint se produc, mereu, aceleași întîmplări. Anotimpurile se confundă, oame-nii se confundă pînă la dispariție, ploaia și zăpada sînt totuna. Sensibilitatea reacționează la o singură solicitare. Nu întîmplător, opera lui Bacovia începe cu senzația vîstului într-un cavou. (Plumb).

Tema spațiului-grotă înscamnă sufocare, moarte și descompunere lentă, în același timp, interiorizare și refugiu. Iată întîrzișul și modulații ale acestei teme care, direct ori latent, dă perspectiva întregii creații: „Se duce pe pustii... / Pe cînd, de argint, / În amurg de argint, / S-aprînde crai-nou, / Pe zări argintii / În vastul cavou...“; „Întreg pămîntul pare un mort-mînt...“; „Și nimeni nu știe ce-i asta... / M-afund într-o crîsmă să scriu, / Sau rîd și pornesc înopre casă, / Și-acolo mă-nchid ca-n sicriu...“; „Și-s umezi părțile / Și-un frig mă cuprînde...“; „Cu cei din morminte / Pe rîd mă deprînde...“; „Și sfîrșie-o ploaie ușoară / Un gîp, pe pădurea uscată... / Caverna de-odinoară... / Și zarea-ntunecată...“; „Odaie, plină de cocori, / Cînd plînsu-ncepe să mă prîndă / Sînt triste negrele tablouri... / Fiecia tremură-n oglindă...“; „Ascuns în pivnița adîncă fără a spune un cuvînt...“.

Cine poate trăi într-o asemenea lume sepulcrală decît o fantomă decît un strigoi? Tema mortului-viu obsedează, și ea, conștiința poetului. El este un spectru cutreierînd odăile la miez de noapte: „S-apropie-ncet miezul nopții / Și-sună a frunzelor horă, / Eu trec din odaie-n odaie / Cînd bate satanica oră...“; o umbră cu privire întoarsă spre ceea ce nu se vede: „O umbră ești acum, și pot să te ridic, / Lăsînd odaia goală, și lampa afumată...“; un schelet rătăcitor pe străzi și revenînd la geamul înghețat al iubeitei: „Va

bate ploaia... și tîrziu, la geamul tău voi plînge-ncet... / Va rătăci alcoolizat, apoi, în noaptea, un schelet...“; în sfîrșit, o aburoasă apariție printre arbori scheletici: „Crai-nou pal, și eu singur / Prin crengile cu sunet de schelet, — / Înveșnit ca un cadavru...“.

Nu numai poetul e un mort viu, perîndîndu-și fantoma prin lume. Fața lubeitei e o față pierită („Iubito, cu fața de mort“), iar cele două cîntărețe din *Mars funebru* cad și se risipesc în gîlurile unei nopți vesnice, pentru că, ele însele o-au fost decît o zămîsire a irealității. Tema celui ce vine din altă lume e modul lui Bacovia de a abolii realitatea, de a o reinventa și a aduce la suprafață halucinații.

Tensiunea versurilor poetului constă, în punctele culminante, în suprimarea fenomenului. Poema bacoviană se umple într-afîl de realitate, încît ceea ce perosepm sînt aburii ei, explozia inefabilă. Nu este oare repetiția aceluiași cadru, în aule de variante, un mijloc nu de a-1 întîrzi conturile, ci de a-1 spulbera? Prin repetiție se ajunge la un soi de abstracțiune, la un spațiu în care elementele, atît de des invocate, au început să-și piardă din forța de șoc. Au devenit ușor indiferente, ca un tablou fix de unde s-a scurs concrețetea. Putem remarca, așadar, că monotonia de mediu exprimă un refuz al materiei haotice. Mai degrabă decît o „obsesie a teluricității“. Reprezintă o trecere în irealitate a materiei. În măsura în care intensitatea acesteia a devenit un atribut al irealului, versul bacovian sună memorabil. Atitudinea lirică originară, momentul prim al creației e halucinația. Prin actul ei, lumea descrisă de poet ia un sens.

Indiferent acum de considerăm opera lui Bacovia ca „expresie a unei sponaneității absolute“ sau ca „triumf al unui stil“, tema Creatorului, oricît ar părea de ciudat, e una din temele care declanșează gîndirea poetică a scriitorului. Coerența lăuntrică a operei provine și din răsucirea acestui dureros fir pentru poet. Bacovia se mărturisește ca un poet sortit scrisurii și notației confesive, mereu dornic de a articula înțelegerea care-l pîndește și în care se lasă, desori, zidit. Creația lui se zbate între muțenie și confesiune, între un tîmțuit secret decelabil și imposibilitatea de a-1 rosti. Tema crește în amplitudine, de altfel, o dată cu ultimele cărți ale poetului, cînd neputința exprimării originale devine, într-adevăr, o tragică problemă. În tristețea lui Bacovia intră însă, mereu, procentul tristeții celui aflat în lăunșul exprimării prin scris: „Și gîndul s-afundă pierdut vislaș / Pe-al vremurilor mers... / Și jalea de-a nu mai putea face un vers... / Sînt cei mai tîmțuiți din acest oras“.

Bacovia pare întotdeauna că vede mai mult decît poate spune, că stările lui psihice nu sînt decît în parte approximate de cuvînte: „Am uitat dacă merg... încă tot mă iubesc...“ / Am ajuns la timp, ocup și un loc. Dar gîndul apasă cu greul său bloc... / E numai vedere... nu mai pot să vorbesc...“; „Din această tăcere interioară poetul imaginează depozitarul unor mistere inițiatice: „Eu trebuie să beau, să uit ceea ce nu știe nimeni, / Ascuns în pivnița adîncă fără a spune un cuvînt...“; Dar tema Creatorului, a celui care-și divulgă obsedatele incapacitate de a se exprima („Cînd voi fi liniștit, voi scria un vers / În care veți vedea că sînt părăsit...“ / Voind să descriez ceea ce nu era șters, / Aproape, nu mai știu ce-am voit...“), e totodată nucleu și sursă de poezie. Intocmai melancoliei amiesceniene, care... „iară ea se face vers“.

Dan Cristea

GEORGE BACOVIA

Desen de CONSTANTIN POPOVICI

Dimineața

O cafea neagră... și-o ploaie de gheață. Cînd spiritul mai arde culori în odaie — O privire pe-o carte, pe straine, și pasul mă-ndrumă în dimineața.

Cum frigul, tremurînd ca o veste, Tot plînge de-al meu și de-al tău... Tot mai mult am rămas cu ce este, Și plouă cu-o părere de rău.

Am uitat dacă merg... încă tot mă iubesc... Am ajuns la timp, ocup și un loc. Dar gîndul apasă cu greul său bloc... E numai vedere... nu mai pot să vorbesc...

Nu numai plumbul

„Sunt puține imaginile de zbor“ (N. Manolescu) din poezia lui Bacovia. Ele există totuși. Iată un *Amurg de iarnă*, publicat în 1914: „Amurg de iarnă, sîmbur, de metal, / Cîmpia albă — un imens rotund — / Vislînd, un corb încet vine din fund, / Tîind orizontul, diametral.“

Ce semnifică oare linia neagră a zborului unui corb, proiectată pe albul sferei campestre nîșe? Un horar? O audură a două emisfere identice? Marșajul incidentelor suprafeței bolții celeste (metalice dar nu, neapărat, de plumb) cu un antitețic plan diametral? Ar fi, toate aceste explicații, cam lipsite de noimă: o simplă imagine picturală fără spate inteligibil. Strofa a doua a *Amurgului* sugerează însă, un sens: „Copații rari și niși par de cristal, / Chemări de dispariție mă sorb, / Pe cînd, tăcut, se-ntoarce același corb / Tîind orizontul, diametral.“

E vorba deci de o pendulare. De un traseu orbital dus-întors, urmat de pasărea neagră. Dar pendulul e simbolul timpului. Deci, finitul sferic și alb al spațiului e despăcat de planul funerar și transformat al timpului. Nici o abatere posibilă în această mișcare pură, aproape definitivă a complexului spațiu-timp, dacă n-ar fi copacii de cristal care turbură simetria perfectă a decorului și accentuează zădărnicia contemplării: „Chemări de dispariție mă sorb“.

Cel care capătă, aici, o semnificație este amurgul. El nu reprezintă numai frontul de coliziune între zi și noapte ci și momentul de jale nesfîrșită premergător stingerii. Moartea termică a universului e sugerată de rara disimetrie a copacilor niși. Spațiul în care toată această pendulare are loc e evident emisferic. Corbul nu se poate întoarce înapoi decît dacă nu parcurge întregul cerc. A parcurge mai mult de un semicerc ar fi neeconomic. Poetul vrea să atragă atenția asupra acestui fapt deoarece „se-ntoarce același corb“.

Ce se-nîmplă însă în cealaltă emisferă, cea de dedesupt? Acolo unde nu totul ia culoarea metalului blestemat. Să cităm: „Havuzul din dosul palatului mort / Mai aruncă, mai plouă, mai plînge — / Și stropii cîzînd, în amurg, iau culori... / De sineală, de aur, de sînge...“ — *Amurg antic*, 1912). Nu e, desigur, acolo o

zonă a revelației, dar nici una a animalității degradate prin moarte. E o răsfrîngere a spectrului de ultimă clipă al unei lumi fără plîm nesfîrșite sau cadavre în descompunere. Dimpotrivă: „Plutește un lanț de lebede albe / Iar visul din parc în lac se răsfrînge — / Amurgul pe lebede pune culori: / De sineală, de aur, de sînge.“

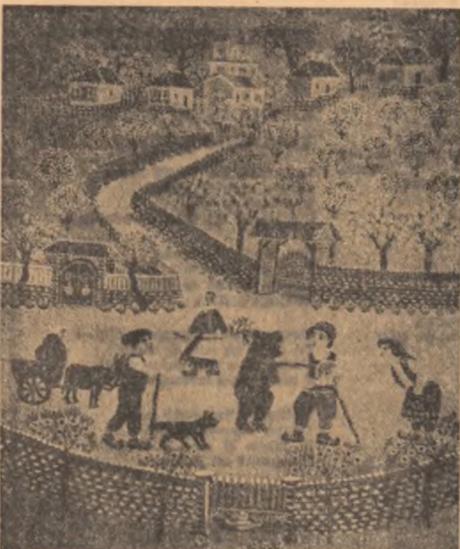
Tristețea nu pierde, desigur. Ea nu mai e, însă, jalea aceea de nesuportat din amurgurile cu plumb. E o tristețe decantată prin filtrul unei totale obiectivități: „Uitate, statuile albe privesc, / Albe, visînd o-un aer ce plînge... / Și lasă amurgul pe ale culorii: / De sineală, de aur, de sînge.“

E-n această dănuire inercială o speranță. Precum că va veni, și vine într-adevăr, un alt amurg, în care necesitatea întrebării fundamentale dispare, demiturgul născîndu-se în chiar biocenoza telurică: „O zi fără anotimp și ordine militară / Și prin vecini se-aud mici pregătiri de masă... / Înă produsele au început să dispară / Și mulți au plecat, și noaptea se-aud... / Cu totuși spun că bine le-a făcut / Sau că un geniu se va naște — / Iar studiul crește cu tactul tăcut... / O ființă supremă, dintre noi, ne cunoaște.“ (*Amurg*, 1921).

Iată soluția: transcenderea unei lumi donșice. Închise, dar menite a se studia pe sine și, folosind visul drept vehicul spațial, să ajungă la modul echivalent desigur, pînă-n sferile cantilenare ale divinității. Plumbul n-are ce căuta aici. Nici măcar atunci cînd, spre sfîrșitul „carrierei“ poetice a lui Bacovia, palatul miraculos devine o simplă „locuință“. Pentru că și acolo, în tristețea aseptică a curții interioare culorile nu se elimină ci adorm, desigur pentru a visa: „Albastre, / Roșii, / Mov, / Albe, / Dormiți, de-acum, / Abandonate flori... / Zăpada albă / Curge peste voi, / Mai friguroși, / În parcela / Din dosul casei.“ (*În iarnă*, 1956).

Aceasta-i întrebarea: ce visa-vor abandonate flori? Nu cumva pendularea imensă a corbului, diametral înscrisă pe orizont? Bacovia nu nădă nici un răspuns.

Leonid Dimov

MILAN RASICI (Iugoslavia): Ursul în sat (artă naivă)

FIȘE DE

cinematca

Minunatele lunecări

De două ori mai ales trece aparatul de filmat prin cinematca mea personală, de două ori și într-una, luncînd frumusețe. O dată, în „Cei mai bunți ani ai vieții noastre“, unde Wyler își ajută personajul incredibil lui Fredric March. Intors din război, se reintre în cadenta normală a vieții civile. Dar acesta se acomodează greu, realitatea are acum pentru el alte dimensiuni, o vede cu duritatea omului trecut prin moarte. Obsesiile îl duc, într-o zi, la aerodromul cu avioane reformate. Nostalgia îl urcă, transfigurată, în carlinga unui bombardier. Și deodată, botul monstruos al avionului, îndreptat în sus, înalt, se pune în mișcare spre spectatori, încet, amenințător, cu un zămeș straniu. Senzația e perfectă și perfect de falsă. Nu este decît un traveling, dar un traveling ușor și luncos ca o înșuare, cu un ciudat și desăvîrșit efect de mișcare inversă, de fior și tensiune. Altd dată, prin „Ploaia de iulie“, ne vede Huetel își poartă eroii bîntuiri de neliniști și întrebări. Momentul adevărului pentru Lena și Volodia, pentru dragostea lor incertă și dificilă, este discuția lor calmă, lucidă, ei rezemați de terasa cu scațele, torbele lor curgînd paralele spre spectatori, imposibilă contonire a două lumi alăturate. Și, miraculos, la sfîrșit, cînd vorbele s-au consumat în gol și golul acesta dintre cei doi, îl desparte definitiv cu pe niște strădîni, îl gîsim mult mai aproape de noi, a-celălăși chipuri privîndu-ne la fel, dar mîrite. Atunci, abia, des-coperim că tot timpul aparatul ne dusese înșpre ei, într-o luncă imperceptibilă atît de aere sensibilă, încît trebuie să ne amintim că ei văzuserăm la început, în cadrul care acum nu cuprîndea doar chipurile stîine de neputință înțelegerii. Fusesse, așadar, traveling, dar un traveling care și-a ignorat condiția tehnică, devenind incizia de cea mai psihologică esență, efectuată de un mecanic. Invizibile cărări înșelătoare ale ochiului cinematografic, fine luncări ce îl duc uneori, răsăndur pentru nencrederea ce i-o arătăm, spre gîndul nostru cel mai patetic.

Sergiu Selian

KERSTIN THORÉK

(Suedia)

Convorbire telefonică

Toată această energie fragmentată, aceste înclătări de coșmar, treptate dar mărețe prăbușiri în abis pe harta lumii O, aceste vîrtejuri ce înghit amenințătoare mulțimi rostogolindu-se în hangarele nopții

O, și atît de plîpîndă îmi pare vocea celui ce vorbește la telefon, și gîngăș cel ce păstrează forma lumii. Ieri, încă mă mai minunam sub soarele ce mă lovea pentru atitea culori înghițite în toate automatele cu monezi Cu slăbiciunile pierdute în pîniile gramofonelor urînd și-n gangurile cu scaări și-n clopotele luncînd.

Blestemată fie această convulsivă energie!

Ieri sub spații prăbușite doar de cenușa pietrei mă mai minunam. E undeva un om care păstrează forma pămîntului... Așa cum spune și poetul Voznesenski.

Traducere de Gabriela Melinescu și Andrei Bacalu

astăzi în librării

EDITURA „EMINESCU“

— Petre Got: Glas de ceară, versuri. Ilustrații de Petre Vulcanescu. — 80 pagini, 6,25 lei.
— Aurelia Bataji: Dimineți, versuri. — 98 pagini, 5,25 lei.
— Tîbulește ziua de mine. Culegere de proză românească contemporană. — 512 pagini, 17 lei.
— Alexandru Dumas: O aventură de dragoste. — Hermine. Traducere de Mihaela Protopopescu. Colecția „Romanul de dragoste“. — 192 pagini, 5 lei.
— Petre Sălcudeanu: Bunicii și porunca să nu ucizi, roman. Colecția „Cleștră“, — 248 pagini, 5,50 lei.

EDITURA „MINERVA“

— Lucian Blaga: Isovoade (eseuri, conferințe, articole). Ediție îngrijită de Doril Blaga și Petru Nicolau. Prefață de George Gană. — 248 pagini, 7 lei.
— Dem. Teodorescu: În cetatea idealului, roman. Ediție îngrijită și prefațată de Sergiu Pavel Dan. — 280 pagini, 7,25 lei.
— Henriette Yvonne Sihal: Voica, roman. Ediție nevarietur. — 252 pagini, 5,50 lei.

EDITURA „ALBATROS“

— Mihail Negulescu: Echinoc, versuri. Colecția „Albatros“. — 184 pagini, 6,75 lei.
— Radu Nor: Vrajă diamantelor. Colecția „Cristal“. — 248 pagini, 5 lei.

EDITURA „UNIVERS“

— Simon Vestdijck: Grădina de aramă. Traducere de H.R. Radian. Colecția „Meridiane“. — 424 pagini, 9,25 lei.

— Marcel Petrișor: Curente estetice contemporane. Colecția „Studii“. — 118 pagini, 4,25 lei.

— Saul Belov: Trăiește-ți clipa. Traducere și cuvînt înainte: Anda Teodorescu. Colecția „Meridiane“. — 168 pagini, 4 lei.
— Clarin: Pașunea Anei Ozore, 2 vol. Traducere, prefață și note: Dan Munteanu. — 910 pagini, 28 lei.
— Kedar Nath: Al treilea ochi al lui Shiva. Traducere: Maria Magdalena Popa. Colecția „Enigma“. — 142 pagini, 4 lei.

EDITURA „MERIDIANE“

— Sandu Mendrea: Elveția, album foto. Seria „Tări și mari orașe ale lumii“. — 18,50 lei.
— Henri Focillon: Maestrii stampe. „Biblioteca de artă“ (Biografii, Memorii, Eseuri). — 11 lei.
— Nestor Ignat: Pictori muraliști mexicani. „Mica bibliotecă de artă“. Prezentarea grafică: Val Munteanu. — 14 lei.
— John Gassner: Formă și idee în teatrul modern. Prefață și traducere de Andrei Băleanu. — 8 lei.
— Ileana Berlogea: Agatha Hărescu. — 8,25 lei.

EDITURA „ȘTIINTIFICĂ“

— Zamfir Cătălin: Metoda normativă în psihosociologia organizării. Colecția „Științe sociologice“. — 206 pagini, 5,75 lei.
— Pompiliu Teodor: Din gîndirea materialist-istorică românească. — 264 pagini, 8,75 lei.

— Dumitru Tudor: Femei vestite din lumea antică. — 376 pagini, 20,50 lei.

EDITURA „POLITICĂ“

— Lucien Goldmann: Sociologia literaturii. Cuvînt înainte de Mircea Constantinescu. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion Pascadi. Col. „Judei contemporane“. — 300 pagini, 8,25 lei.
— Edmond Nicolau: Omul între două infinituri. — 192 pagini, 3 lei.
— Gheorghe Moca: Socialismul și surveranitatea de stat. Col. „Prelegeri de marxism-leninism“. — 82 pagini, 1,50 lei.
— Situația clasei muncitoare și luptele de clasă în capitalismul contemporan. — 163 pagini, 3 lei.
— Ion Mitran și Ilie Sărzea: Creșterea rolului conducător al partidului în procesul fîuririi societății socialiste multilaterale dezvoltate. — 84 pagini, 1,50 lei.
— Ion Mitran și Alexandru Gollanu: „Știința conducerii politice a societății socialiste“. — 72 pagini, 1,50 lei.

EDITURA „KRITERION“

— Beke György: Magunk Keresése (riportok, esszék). Scrieri publicistice. — 150 pagini, 3,75 lei broșat.
— Jozsef Attila: Versek (versuri). Colecția „Clasici maghiari“. — 230 pagini, 27 lei legat.
— Benko Samu: Bolyai János vallomása (confesiunile lui Bolyai János). Ediția a 2-a. — 278 pagini, 20,50 lei legat, 9 lei broșat.

semnificații

Artist și critic

Punctul de plecare al reflecțiilor noastre este un exemplu cu care academicianul Al. Philippide și-a început acum câteva zile o emisiune la radio despre poezie. S-a evocat anume un răspuns al lui Flaubert, care, invitat să scrie despre o expoziție de pictură, a declarat că el nu se pricepe în această materie, și că, în principiu, nu se poate pronunța asupra unei anumite arte decît acela care a practicat-o efectiv. Academicianul Philippide apreciază corectitudinea și onestitatea, de care marele scriitor francez a dat dovadă cu acea ocazie. Noi admirăm altceva, și anume abilitatea cu care Flaubert, printr-un răspuns care împrumută aparența demnității, a știut să se delegeze de o sarcină poate nedorită de el în acel moment. Cit privește, însă, sinceritatea răspunsului, stăm la îndolală, fiindcă nimic nu ne poate convinge să-l credem. În primul rînd, urmînd consecvent acel principiu, ar fi renunțat să scrie Sallambô sub cuvînt că nu este arheolog, și n-ar mai fi admis să înceapă nici Ispitirea Sf. Anton sub cuvînt că nu este hagiograf. Dar, pe lângă aceasta, pledînd și mai direct împotriva răspunsului său, vine faptul că Flaubert evoca lucrurile cu un ochi de pictor, și încă cu o putere de scriutare vizuală atît de intensă, încît aproape că o egala pe aceea a lui Leonardo da Vinci ca literat. Sîntem, ca atare, incredințai că scriitorul francez putea fi un excelent și foarte serios critic de artă. Acesta este, însă, numai un punct de

plecare pentru a ajunge în miezul discuției. Afirmăm principial — indiferent de la cine ar veni — că nu se poate pronunța despre o anumită artă decît acela care s-a îndeluncat cu ea, ni se pare cel puțin specios. Printre cei mai rari critici de artă din veacul al XVIII-lea se situează tocmă Diderot, care nu era pictor. Nu mai puțin, ilustrul contemporan al lui Flaubert, poetul Florine râului, care nici el nu era pictor, rămîne poate cel mai de seamă critic de artă din veacul al XIX-lea. Nici unul din colegii de breasla ai lui Delacroix nu i-a pătruns atît de temeinic arta ca Baudelaire. Cazuri similare cu cele aplicate la critica de artă se găsesc numeroase și în critica literară, și în orice fel de critică.

Poziția care postulează ca un critic să practice obligatoriu arta pe care o judecă, se bazează atît pe un pragmatism naiv, aproape copilăresc, cît mai cu seamă pe o gravă confuzie privitoare la faptul artistic în general. N-am vrea să spunem, prin aceasta, că unul exeget literar, bunăoară, i-ar fi interzis să scrie poezii sau romane. Doamne fereste! Ar fi chiar recomandat să facă acest lucru, dar nu este necesar, și lăf de ce. Din cauza adevăratei ponderi care se leagă de faptul literar și artistic. Este desigur important să știm — dacă se poate, prin propria noastră experiență — cum se creează o operă de artă. Dar și mai important este să știm cum se recepționează, cum rămîne ea ca valoare în patrimoniul național sau universal.

În cazul literaturii, ponderea cade acî negreșit asupra cititorului. Nu actul de creație interesează în primul rînd — de fapt nici n-am ști să spunem modul cum a creat Homer sau Shakespeare — ci efectul acestei creații, felul cum ea impresionează și influențează. Recepțarea constituie și ea un act artistic, fiindcă numai printr-însa opera de artă, redusă prin ea însăși la o simplă existență virtuală, capătă existență actuală. Cel ce primește o opera de artă define o altă competență, dar nu mai puțin însemnată pentru fenomenul artistic decît acela care face opera. Nu există, oare, arta de a citi, care-și propun să ne învețe „arta de a citi“, ca un mandat necesar la „arta de a scrie“? Alte încercări similare ne instruesc nu cum să picțăm un tablou, ci cum să-l privim și să-l înțelegem.

Se relevă, astfel grade și nuante de valoare, am spune chiar de talent, la cititori ca și la scriitori sau artiști. Putem vorbi, tot atît de bine ca despre un poet mediocre, și despre un lector mediocre de poezii. Or, criticul literar, în adevăratul înțeles al cuvîntului, este, dimpotrivă, un cititor dotat, un talentat al cititului. El poate fi desigur și scriitor propriu-zis, dar în primul rînd, este un cititor care scrie, și scrie numai fiindcă a pătruns efectul unei creații literare poate cu aceeași intensitate ca face poetul a trăi „procesul ei“. Odată ce activitatea receptoare se dovedește a fi cu toată altceva, dar de aceeași însemnată pentru faptul artistic ca și activitatea creatoare, ideea că nu se poate pronunța asupra unei anumite arte decît acela care o și practică efectiv, ne apare ca o naivă confuzie între registre distincte.

Edgar Papu

poeti gruzini

BESIKI

(1749—1791)

Săgețile lacrimilor

Lacrimi-săgeți, o, plîngeți și zburaiți în depărtări.
Să-mi priviți în piept! Scoateți-mi spinii inimii, amări!
De amici, departe soarta mă mină cu-amenințări —
Trandafirii s-au ridicat în poizi nemuritori —
Ce să spun: urechea-aude uraganele pe mări?
Vin puternic năvălind alungatu-ne-a spre mare —
Sunetul cîntă-n auz doar tristețile amare;
Ochii-n căcă-mi sunt; și tu doar de dureri și lacrimare.
Mințile-obosec lucrînd cînd ai casa-n depărtare.
Rîmă, slavă, bucurios, lasă-vă spre desățire.

De ce soare eu nu sunt, în ferești lumii a-ți bate?
Să lumin, nici lună nu-s — tu ne ești atât de departe
Vezi, Hyperion urcînd, așteptînd să se lumineze —
Cîi vin clipele murind: în genuni se duc deșarte;
Zile, nopți, decît un vis, mult mai scurte-s: semă de moarte!

Să adorm ar trebui! Iar te vîd: plăceri s-n vise —
Chip ne-aseamul, izor, — o, tristeților deschise;
Liber sunt! Și nici nu vîd în pustie-acoperișe:
Drumul meu e de amurg, mania spinii, soarta pieșe —
Mulă-mi dați dușmani ai mei! Voi amici, lacrimi deschise!

Rece-l aerul de rouă, lot e-n negură-mbrăcat —
Brațul meu nu mai atinge ce-am pierdut —
Privesc: triști sînt toporașii — nimeni zîmbet —
Nu vor mai ajunge vara — capu-n umbră și-au plecat —
Tîmăr cine va să fie? Nu lumină — frig îl-i dat.

SAAT NAVA (SAIAT NOVA)

(n...? — m. 1795)

Nu-i așa?...

Nu lipsește flomelul, e de flori grădina plină,
Gîngăși toporași o umplu, roză, nu-l așa, suspină,
Liliacul și umbrelă, nu-i așa, pentru lumină,
Luminări sunt, nu-i așa și covoare-s în grădina,
Danceatorii-s pe frîngițe, nu-i așa, podocobă plină...

Nu te supăra, paraboli, ca-nțeleptul drag pe dată —
Cum să-ți dau vieți o sută? Numai una mie-este dată:
Eu de-a pururi sînt al tău; inima mie-nădatorată?
Hai la noi să-ți spun povești care-n tine flor cută;
Negustorii în mătăsuri la chemarea-mi se înclină...

Pe la margina de oraș, fără cîntec nu se poate,
Fără vorbă-năvătoare proclamării nu se poate;
Strop cu strop de-om goi cupa, fără vinuri nu se poate!

Tu să vii la masa-aceasta — fără tine nu se poate;
Ce plăcere ești Leili îți întinde cupa plină!

Nu a fost pre lume-aceasta o astăzi de logodire,
Nice șahu-ații de vesel la a lui Rostom nuntaire,
De te vîd mă și cuprind o plăcută toropire —
Vino, fluterul, dăruca, poartă-n sunet cu grăbire;
Nu-i așa, cîntind din aza cîntăreși cîntări imbină.

O mătăș mult brodată trupul, trestia-ți iubeste,
Colțul gurii precum porca, alunghă-ți străjuiește —
Piper negru-adus din Indii; nestemată ești, firește;
De nu vii, ne-o da dreptate, judecînd împărătește,
Irakli frumosul craiu ce vulfuri l se-nclină.

GRIGOLI ORBELIANI

(1800—1883)

Muhambazi *)

Nu-mi da vin hîndcă sunt beat, beat lăra-a sorbi din vin — frumusețea-ți m-a-mbătat.
Dacă vin eu am să beau, după vorbă-ai să cunoști, soarta că în ris m-a luat
Eu-ți va spune mai apoi, pe ascuns, cum suferi, zile-n șir neterminat
De tristețea-mi va grăi, de iubirea-n care-avul deznădejdi nemişcat,
Despre bietu-mi nenoroc, ce bolnavă mintea mea, cu dureri mi-a tulburat —
Nu-mi da vin hîndcă sunt beat, beat lăra-a sorbi din vin — frumusețea-ți m-a-mbătat.

Dacă graul miești nu-și pierdu puterea-asupra inimii mele de tot,
Tu în mine s-o fărîmi și puierca-aceasta vrei, disperată-a mea, cum vîd;
Tu doar ști cîi de puțin ar mai fi să-nebunesc de iubirea-mi care-o poart
Doar un semn discret să-mi dai, o privire caldă doar, o privire ar fi tot —
Tu le ști pe toate; doar, cupa doar cu vin, rîzînd, chiar de mine tu mi-ai dat —
Nu-mi da vin hîndcă sunt beat, beat lăra-a sorbi din vin — frumusețea-ți m-a-mbătat.

Ah, spre nenorocul meu, chiar de mor ai să rămi cu-ale tale ne-actat:
Precum un nebun eu sorb, cupa-mi sorb eu neștînd ce mai fi-va de urmat;
Tu îmi dai un trandafir, la ce-l bun dacă-n obraz rozete-și m-au tulburat?
O, spre mine de-ți aplici trandafirul fetel pur, am să fiu răpus pe dată.
Vinul, ah, la ce e bun, dacă sufletul mi-e plin doar de tine ne-actat?
Nu-mi da vin hîndcă sunt beat, beat lăra-a sorbi din vin — frumusețea-ți m-a-mbătat.

Ca să tacă-ncepe-n jur tot pămîntul dacă eu te privesc îndrăgostit:
Pe frumoșii tăi obraji floare de migdal de-odată, parfumat a înflorit —
Lasă-mă să mă ating de petala lui; zadarnic tot sperînd am obosit;
Ale morții chinuri singur am să le cuprind; n-am să-ți spun ce-am cîntat.
Mă ascultă; îți spun tot... Mi se stinge inima, mintea mi s-a-nțunecat —
Nu-mi da vin hîndcă sunt beat, beat lăra-a sorbi din vin — frumusețea-ți m-a-mbătat.

*) muhambazi = o formă specială a versului persan, răspîndită în Georgia veche. Strofa muhambazi se compune din cinci versuri; primele patru rimează între ele, iar al cincilea cu fiecare al cincilea vers al strofelor următoare.

GALAKTION TABIDZE

(1891—1959)

Caii albaștri

Pe poleaie în ceață cade-n purpură-serarea —
Straniu-l fărîm, loc al morții, moartă margine de gheață.
Nu s-a împilnit lăgăda, nu s-a lăchegat visarea —
O tăcere aspră priase a vecilor viață.

Chiar vîntul-a-nghesit, peste-atregu-abis de apă
Își va adîta aripi și va împietri pe dată.
Ți s-o stînga ochi lumina. Dormi adiac în recea
Dormi adiac în recea țîmă: liniștea-l nedestrămăta.

Zboară crengile nebune ale codrului fantomă —
Mîini apar și apar chipuri care-au fost trăit o dată.
Caii-albaștri via la tropot, fără trupuri, fără formă,
Morții-a șir mă înconjoară, mai aproape îmi dau roată.

De nimic rău a-o să-mi pară: ce-l sfîrșit voi da ultării.
Pe-nghesite, multe perne, lacrimel nu-i dau mișire.
Tot-a dispărut: tăcere-i: s-a oprit, e-al depărtării —
Fără marginea trecutului; pulberat e-a viscolire.

HERRIETTE ANDERSEN, 8 ani (Danemarca)

În fantastica-olargare, în grăbîta-nvălmășire,
Tropotind, caii albaștri, îi aud mai clar, mai tare.
Luîndu-și via și de-a valma, cu culorile-n privire
Te așteaptă-un mormînt să-i păzești în noaptea mare.

Cine-ți va cunoaște chipul, numelui să-ți dea strigare,
Cine-ți va cunoaște glasul, cine ruga să-ți asculte?
Nimeni nu te va cunoaște — și mereu, mereu apare
Tot înșelînd din crengi, pădurea, toată-n zădărnice și slute.

Doar buchet zîmbind, de raze, fără trup, de aer, pure,
Ca un câr de cifre goale, vin din zilele trecute.
Oase de schelet fantomă, fantomateca pădure,
Ți și noaptea, noaptea-zădă, mă-nconjoară pe tăcute.

Si-n căldure, plini de spume, în verdețea fără moarte,
Blestemăți pe-oceanul vremii de-ale vieții furtune,
Necheard teribil, cum e valul mării înșumate,
Caii-albaștri-aleargă-n moarte, aprigi, — fulgere nebune.

Ilustrații din albumul

„Priviri de copii”

(Laureații concursului european de desen. — UNICEF, 1970)

ILSE LOOTS, 11 ani (Belgia)

RAFAIL ERISTAVI

(1824—1901)

Vinul

Rubin topit e-al strugurelui sînge —
Pre suflet chihlimbar și se prăgă.
În limba noastră știu că vin îl spune —
La muritori el pare o minune.

Zadarnic zbuciumul și truda mare,
Să-neri cîte-ascunse vrăji el are.
Podocobă e la sărbători și-aspete:
Vinul mingie orișice tristețe.

Iubire, glori, purpura lui știe —
Vinul-i putere, ban și vitejie.
De pe pămînt spre ceruri ne ridică:
Nefecit, prin el, nu ceri nimic.

Chiar unul orb vinul îl dă vedere:
Sărac de ești și sărăcia-ți pierde.
De ești puternic, te slăbește vinul —
Se-nțimplă minții ca să-i pierzi prea-plinul

Ades picioarele și le-adoiește
Și-n schimb durerea gra te părește,
Narcis te face vinul peste vreme —
Fricosul, de-nțuneric nu se teme.

În braț putere-i vinul și tărie:
Izvor la rău, și bine-i și mindrie!
La suferinșe-le leac de întemere —
De-l sorbi, amic chiar și dușmanu-ți pare.

De muncă, leșugul spre el se-abate;
Ah, bel și grîile își sunt uitate!
Dă veselie vinul și iubire —
Eu-n sănătatea voastră-nal potire!

Cupa ridic pentru poporul meu
Prietenii cel morți îl pomeneșc mereu.
Să hem butoiul eu îmi chem veciașul —
La masă de prieteni, sînt e vinul.

O, via, temelul vieții acestă-l crești —
Au, purul sînge al lui Hristos, nu ești?
Închizi ca pe-o poruncă-n noi credința
Și de păcate tu ne cureși filia.

Ești osie și reazăm lumii mare —
Eden, plăcere-a vieții trecătoare.

În românește de DUMITRU M. ION

TIȚIAN TABIDZE

(1893—1937)

Niko Pirosmani

Să-l slăvim știru-mă mult în vreme multă,
Nol pe Pirosmani pe la mari ospeje —
Inima-l e-n cupă, haid e-o ascultă;
Miru-același unse ale noastre fețe.

Chipul său cîntă-a capu-acestei mese
De burdu berbecul fără a-l departe;
De ospăți motive vom găsi adese —
Orișice prieten bine-i să la parte.

Urmele vieții, despre orice-am scris,
Peste ani vreo zece sigur se vor șterge:
Bietul nostru suflet întru pomene
Tot la Nikolae să-nclinăm vom merge.

Vor plînge pereche luminări în ștegnic,
La cîrîmă masa va fi așezată —
El trecu în viață prin focul cel veșnic,
După el de-aișia urma-i va fi luată.

Țara-avu un meșter ce n-a fost ferice —
Nașterea pre lume așa-l fu sortită:
Cupa-n sănătate frații s-o ridice,
Astă mină dreptăți fie-ne slăvită.

POPA MIHALACHE, 11 ani (România)

GHEORGHI LEONIDZE

(1897—1966)

Gombori

Caucazul e alb ca zăpada —
De pe Țigombori privesc spre Kaheta:
Parcă umerii mi-au fost impresurați cu aur,
Parcă sub măr alb m-am trezit.
Gîtul țezanului — albastrul Alazanului
Munții...

Vin-o, uimește-mă,
Tu mă chemi oare
Au foșnetul chipreșilor din Ținandall aud?
Lebăda din Alaverdi plutește,
îndepărtîndu-se.

REVAZ AMAȘUKELI

(n. 1936)

Mi-am scos chipul ca pe o mască grecească

Mi-am scos chipul ca pe o mască grecească

În vîrătecul Țbilisi lăsfîndu-l
Și lată, zac slugur,
Pe cîmpul deschis,
Mare și puternic ca un flăcău de țaran,
Ascult răsufletarea pămîntului —
În ochi, o floare plîpîndă
Mă privește adînc, fără teamă,
Sclipind cu-albastru-i ferice și viu;
Ea are culoarea mantiliilor ingerilor din
Kinjvisi.

Ea-i precum lacrima ploii de vară,
Și deodată-am înțeles
Nemărginirea
Spăciunii dat lumii.
Nici nu există timpul!
Născocit a fost de oameni
Dinadins ca să le umple viața
Cu-necordare,
...lată o turturea îmi dă acol
Și filitind din aripile-i nervoase,
Pe ele-arama dulce-a lanului de grîu
Cu grîiă mi-o aduce.
Eu singur zac
În cîmpul fără margini,
Mare și puternic
Ca un flăcău de țaran
Ascultînd răsufletarea țării.

NIKOLAZ BARATAȘVILI

(1817—1845)

Cercelul

Fluture cu-atripi ușoare
Care de plăcere moare
Legănăt pe lacrimioare

La urechi de-l ține-o fată
El în taină se deslăta
Chiar cu umbra ce o are.

Ce aleasă feticare
Va avea într-o clipire
Cel ce se va odihni,

Cel ce în amiaza mare
Într-o gîgășă răcoare
Cu-adierii îl veți trezi.

Fluturaș, să-mi spui o dată
Soarta asta cui i-a dată —
Gura-i umbra să-ți sărute?

Și în flacăra iubirii
Să-l lași pradă nemuririi?
Desfătat pe zile multe?

ZAHARI ȘERAZADIȘVILI

(n. 1921)

Oaspetelui care vorbește georgiana

Mulțumire îți, laudă mare,
Oaspe care-ai gustat
Și miere și sare
Din graul lui Șota cu-adevărat.

Ție slavă și-adece,
Fără de tîlmăcire,
Karlia, piatol ei dulce,
Întreaga-i țirre.

Oaspe venit de departe, atît —
Tu frate ne ești în simțire,
Vorba ta e mai dulce decît
E murmurul în zvonul subțire.

Mulțumire îți, laudă mare,
Oaspe care-ai gustat
Și miere și sare
Din graul lui Șota cu-adevărat.

MORIS POȚHIȘVILI

(n. 1930)

Undeva este zăpada

Undeva este zăpada...
Undeva furtuna este,
Valul undeva se zbate...

Visu-n vis te va trezi —
Trează de ești nu mai e vis.
Cu neînște de mamă
Te atingi de mine tu,
Parcă s-a-nțimplat ceva
În acest vis ne-nșeles...
Parcă-n lumea depărtată
Am fost viu, ori viu n-am fost...
Peste umeri îmi așezi.
Noaptea într-a-n abajur —
Iarăși vis, tăcere iar.

Undeva este zăpada...
Undeva furtună este,
Undeva se zbate valul...

Luceafărul

Revistă editată de
UNIONEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Virgil Teodorescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Georgeta Horodincă,
Fănuș Neagu
Secretar general de redacție:
Constantin Țoia

REDACȚIA:
București Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:
Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99

ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCITEII”
Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginător: Nicolae Ion